

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomtató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (József Kir. herceg-utca 54. sz.) intézendők.

Fohász.

Irta és a debreceni akadémiai ifjuság zászlóavatásakor 1905. május hó 7. napján a nagytemplomban elmondotta *Dr Erdős József.*

Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy! Mindenkoron egyedül Hozzád fohászokunk segedelemért, áldásért, kegyelemért, Tőled kérünk bátoritást, előmenetelt, sikert, mert Te voltál és Te vagy erős Isten és Te megmaradsz minden időben.

Elődbe borúlunk most is, választott hű magyar néped nagyreményű ifjainak gyülekezéssel egyetemben és felemeljük szined előtt a zászlót, mely alatt e lelkes nemzedék útra kelni készül *szent nevedért*, a hazáért, a szabadságért.

Bölcs gondviselésedben és kifogyhatatlan irgalmasságodban vetett erős hittel esedezünk Előtted: szenteld és áldd meg e lobogót, hogy ennek jegyében ősi főiskolánk ifjusága a Te országod terjesztéséért, akaratod teljesüléséért, földi, mennyei javaink védelmezéséért és a szeretet eszméjének megvalósításáért nemesen, méltóan, híven, kitartóan munkálkodjék, küzdjön, vitézkedjék időről-időre, erőről-erőre . . . el a diadalomig

E végre áraszdz reájok és az utánok jövő ivadékokra szent Lelkednek kegyelmét bőségesen, hadd ösmerjenek meg igazán Téged és a kit idvességünkre elbocsátál az Ur Jézus Krisztust; hadd szeressék szívvel tettel rendületlenül a hazát; hadd legyenek szabadok a bűn, a test és a világ igáitól, mint örök országod örökös polgárai a Te dicsőségedre!

Atyánk Istenünk! Szent nevedre esküszünk, esküszünk, hogy Hozzád, hazánkhoz, szabadságunkhoz, jó és gonosz napokban, békében, háborúban, életünkben és halálunkban, testestől lelkestől egyaránt hívek leszünk.

Óh jövel, segélj és vezérelj győzelemre e zászlót az Ur Jézus Krisztusért!

Mert Tiéd az ország s a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.

Kálvinista hierarkia.

Nem lehet tagadni, hogy a zsinati határozatoknak csakugyan van valami kedvetlen színe és íze. Eltekintve az anyagiak terén jelentős alkotásoktól, sok intézkedését felpanaszolja nemcsak a papok és tanárok, hanem maga a református közvélemény is. A legnagyobb azonban, a mit a zsinat ellen felhoztak mégis csak az a vád, hogy a magyar ref. egyház zsinat presbiteri rendszerét és az egyetemes papság elvét akarja megváltoztatni és régi demokratikus evangéliomi egyenlőség helyett hierarchikus szervezetet kíván létesíteni.

Nem lehet tagadni, hogy van valami a dolgan. És az a körülmény, hogy a missiói lelkészekre nézve a kinevezés elve kimondatott, hogy a lelkész és vallástanár képesítésére nézve az egységes alap mellőztetett, hogy a tanárok kerületiekre és egyházmegyeiekre osztályoztattak, hogy világiak és egyháziak közt erkölcsi tekintetben egy nagy válaszfal emeltetett s hogy a *compelle intrare*, a kényszerítés elve az egyházi szent cselekményekre nézve érintetett: sokak előtt méltán aggodalomra ad okot.

Mindez azonban még nem hierarkia és az is világos, hogy a mi egyházunkban soha nem is lesz azzá. Nem, mert nem engedi a helyzet, az egyház érdeke és szelleme. Mi törekedhetünk arra, hogy alkotmányunk és alkotmányos gépezeteink simábban, egyöntetűbben

működjenek; kívánatosnak találhatjuk, hogy egyes hívek a lelkész, egyes lelkészek az esperes és érdemes vezéremberek tekintélyét olyan könnyen és szabadon ne gázolhassák. Követelhetjük, hogy az egyház érdekéhez és szelleméhez mindenki és elsőben a lelkészek és tanítók igazodjanak. Használhatjuk a püspök címet, forma ruhát s gyakorlatba vehetünk sok külsőségeket: mindaddig, míg lelkészeink fizetését a hívek adják és azok az egyház fentartói; mindaddig míg a választás joga tőlök el nem vétetik, a míg a magyar nemzeti élet követelményeihez simulunk és a míg az egyetemes emberi haladás áramlatában evezünk, míg uralkodó egyházzá nem leszünk: az igazi hierarkia, úgy mint ez a nagy kath. egyházban kifejlődött s a mint azt azon államokban, a melyekben mi képezzük a többséget a protestantizmus is megtartott: nem fog a magyar prot. egyházak s különösen a magyar kálvinista egyházban kifejlődni és érvényesülni.

Az egyház azon berendezése, mely fokonként emelkedő méltóságokat állapít meg, a kiknek mindegyike lefele teljesen abszolút hatalommal bír s felfele teljesen a felette állók kezében van; az a rendszer, mely a csalhatatlan egyházfő személyében tetőződik, nem olyan haladó egyháznak való, a melyik a létérti küzdelemben a tömegtől is kénytelen erőt meríteni, hanem egy olyannak, mely a mit tudott már kifejtette,

TÁRCA.

Egy kihallgatási jegyzőkönyv.

A régi zászló.

Mindenképpen úgy illett volna, hogy a kollégium új zászlóját ne csak úgy a boltban vegyék és annak selymét ne pusztán valamely ügyes kereskedőseged mérje ki. Legtöbben úgy szerettük volna, ha azt a kollégium régi fentartója, a debreceni egyetem legelső és legtermészetesebb pártfogója Debrecen városa adta volna a diákságnak, éppen úgy mint a legfőbb hadúr a hadijelvényt katonáinak. Azután azt is szerettük volna, hogy ezt a zászlót ne csak úgy gyárilag készítették volna, hanem a debreceni nők és leányok és az átadásnál is a nemes város polgármestere tartotta volna a keresztelő beszédet.

Szóval sok mindent szerettünk volna, a mi nem történt, és még többet a mi másképp történhetett volna, azért mégis kivagyunk békülve a lefolyt zászló avatással. Hiában a város se nagyon jelentkezett, más ok is közbe játszott és ha diákjaink egyáltalán zászlót akartak, nem tehettek egyebet, mint a nagyközönség bevonásával hozzájutni a drága jelvényhez.

Ezért nincs mit olyan nagyon megütközni rajta,

hogy a debreceniek ezen többé már nem szokatlan úton, a szegek elhelyezésével iparkodtak zöldágra vergődni.

Hogy e tekintetben egy kissé túlméntek Debrecen és a szemérmes kéregetés lineáján és az egész országot egy parázs hadivállalkozás színhelyé tették, akár őseink a vezérek korában, nem lehet tagadni, de ellehet nézni.

Debrecennek dukál ez az országos keret és utóvégre a zászló hadi jelvény is és illik hozzá egy friss hadi sarc. Különben is az váltotta ki a zászlószeget a ki akarta, a ki pedig nem adott, annak nincs joga panaszkodni.

A ki bírál és kifütyöl, az fizessen.

Ezt már régen megállapította egy nagy magyar próféta Petőfi Sándor a Debrecen városbeli magyarokhoz írott énekének 9, 10, 11. és 12. versében:

„Ejh, egy rókát kétszer nyúzni
Ez urak mégsem megyen;
Márha fütty az legalább hát
Tele színházban legyen!”

A tele ház ellen nem is lehetett panasz. A zászlóavatáson itt volt egész ország, nagy súlyos országos emberek, politikusok, képviselők, ref. egyházi notabilitások; megjelentek az alföldi magyar városok követjei Karcagról, Hódmezővásárhelyről, a környékről. Itt volt a testvér prot. egyház kitűnősége

a mit elérhetett, azt elérte s most a szerzetek nyugodt és háborítatlan élvezésére törekszik.

És az a hivatalnok rendszer is, az u. n. csin, mely szerint Nagy Péter az Orosz birodalom adminisztrációját szervezte és megállapította: csak teljesen középkori vagy abszolút jellegű államokban és társadalmi alakulatokban lehetséges.

Míg lesz Magyar ország és lesz magyar alkotmány, míg a szabadság érvényesülése főfelvétel leendő, a melynek hatása alól senki se vonhatja ki magát: mi, az evangéliumi ref. egyház csak demokratikus irányba fejlődhetünk.

És eltekintve egyes motivumoktól, a melyek az általános megdöbbenést okozták lehetetlen észre nem venni, hogy a sokat emlegetett zsinati végzéseken is ez irányba tétetett lépés. A 10% egyházi adó s a Baltazar által helyesen kiemelt progressiv személy adó rendszer az eddig adómentes s így kiváltságos világi rend privilégiumát törli el.

Ezen a tényen semmit sem változtat az a jelentős hír, hogy ez demokratikus irányba való fejlődés nem az illető szabadalmazottak kifejezett akarata ellenére történik és történt.

Mindezt összevetve a megdöbbenést keltett és retrógrád jellegű, méltán neheztelt határozatok csak éppen úgy, mint a kath. egyházban a ref. jellegű esetek, csak jelenségek: hangulat és muló tünetnek játéka s mint ilyenek elfognak az

idővel múlni és más tüneteknek adnak majd helyet. A mi azonban nem múlik, az a ref. egyház demokratikus irányu, evangéliumi szellemű és nemzeti irányban haladó jellege, mely a hivatalnoki s rendi hierákiát soha nem veszi be, ellenben a valódi érdemen és tehetségen, az egyháznak, hazának, emberiségnek tett szolgálatokon alapuló tiszteletet minden hü fiának megadni köteles.

Ha ebben a tekintetben van némi fogyatkozás közöttünk, ha nagy tudományos készültégű papjaink kevés számmal vannak immár, viszont nagytudományu tanáraink ellenében meg az egyháziasság szempontjából lehet kifogásokat emelni: az orvosság nem a lehetetlen hierarkia lesz, melyet egy küzdő nemzeti egyház nem képes megvalósítani, hanem egyfelől a lelkészképzés színvonalának az emelése, másfelől a sokat sürgetett tanárképzésnek kezünkbe vétele.

Mindez csak a létező theol. akad. színvonal emelése és főképen a debreceni egyetem megvalósítása, illetve ennek kebelében egy prot. tanárképző intézet felállítása által lehetséges.

Ezt kell felállítani mindenáron és minél hamarabb. Most midőn csaknem minden iskolánk igénybe venni kényszerült az államsegélyt, s az összeütközés egyház és iskola, papok és tanárok között megkezdődött, erre érkezett az utolsó óra.

Ihász Lajos dunamelléki felügyelő s mások. Azután a budapesti, kolozsvári, pápai, pataki, szigeti, eperjesi diákok s a mi fő itt volt egész Debrecen szép leányaival, asszonyaival érdeklődő közönségével.

Igy aztán fényesen sikerült az ünnep s ezért a sikerért, mely a debreceni iskolát országos magaslatra emelte, meglehet bocsátani sok mindent, ellehet feledni sok kellemetlenséget. Csak egyet nem szabad felejteni: a régi zászlót. Erről van itt még a kezemen egy kihallgatási jegyzőkönyv, mely szerint Lugossy József a magyar literatura és kéleti nyelvek tanára, akkori könyvtár igazgató Csorba polgármester, Szénási tanácsnok és Schönborn zsandárhadnagy által bizonyos forradalmi zászló iránt valótán a 3-ik punctum alatt következőket adja elő:

A harmadik kérdésre.

A kérdéses diszszászlót mely mintegy 1000 forint értékűnek mondatik, biztos adatok szerint Debrecenben több év óta lakó nemes urhölgy özvegy Boronkay Klára szül. Vass grófnő ajánlotta be az 1849. júniusi egyházkerületi gyűlésnek, mint a főtanodának szánt ajándékát. Az egyházkerületi gyűlés két főiskolai tanárt, Szűcs István és Révész Bálint uratak bizta meg a diszcikk megköszönésével és átvételével. Ezek jun. 18-án a grófné ő nagyságánál megjelenvén, a becses ajándékot átvették és két eseléd által a könyvtárba hozatván átadták akkori könyvtári segéd Révész Imre urnak. A csakhamar azután bekövetkezett ese-

mények s nevezetesen a császári orosz csapatoknak a Collegium épületébe lett beszállásolása folytán a könyvtár s különösen az érem gyűjtemény értéke sebb cikkei e zászlóval s a levéltári irományokkal együtt lehetőleg elrejtettek, s így lön az, hogy a nyugalom végleges helyreálltával, miközben az ajándékozó grófnő is e városbani lakását elhagyta és az akkori igazgatótanár meghalálozott, az ajándékozás történetének részletei lassanként feledésbe mentek, s a kérdéses zászló, néhány más már elsorolt cikkeivel együtt mint a lefolyt idők bizonytalan eredetű egyszerű maradványai, s nevezetesen a zászló mint csupa praetiosum a könyvtárban tartattak. Eleintén a zászló a könyvtár karzatán egy sor könyvháta megé fektetve tartatott, de még a könyvtárlátogatók határozott kívánatára is csak nagyon ritkán mutattatott meg, és pedig annál ritkábban, mivel annak előmutatása nehezen kezelhető nagy tömegénél s mindannyiszori gondos begöngyölségénél fogva nem kevés bajjal volt eszközölhető. Később azonban, kivált miután a könyvtársegéd a számos könyvtárlátogatóknak, kik egy pompás zászlónak könyvtárunkban léteztéről valahonnan tudomással bírtak, sürgető kérdézködései elől sok kellemetlenségek nélkül ki nem térhete, és alulirott könyvtárigazgató efféle visszaemlékezések lehető eltávolításával a felsőbb rendeletek és tilalmakhoz alkalmazkodni mindinkább kényszerülve érezte magát: elhatározta végre a kérdéses zászlót a látogató közönség vágya elől

Üdvözljük az egyetemi végrehajtó bizottságot, hogy e tekintetben a kezdeményezést megtette és a debreceni prot. tanárképző intézet felállítását tervbe vette.

Igy jutunk el lassan az egyetemhez, így gátoljuk meg a szakadást egyháziak és világiak, papok és tanárok között s így teremthetjük meg az igazi kálvinista hierarkiát, mely nagy emberekben, nagy érdemekben és ezeket méltányolni tudó mívelt közönségben határozódik.

Dr. Ferencsy Gyula.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

Mádi János gondnok (1729. márc. ápril. május) nagy gonddal állította össze a hatósága alatti kis sereget (cohors), u. m. a publicusok számát 26; a neutralistákét 10; e) a kántorgyermekéket a két osztályban 12; ez a rendes szám, ezek különös figyelemben részesültek, ez az állás kapós is volt, mert a várostól járó évi segély, fejenként 10 frt is járt részökre a temetési napi bevétel mellett 1752 ig, a várost a kormány ekkor tiltotta el mindennemű segélyadástól; d) a series servientium a logikusok, poéták, syntaxisták, grammatisták, conjugisták és comparisták, declinisták és initiandusok (1715-ben principisták neve is előfordul ezekre), tehát összesen

mintegy két évvel ezelőtt teljesen elvonni. Ily célból 1852-ik évben a zászló nyelét ketté vágatván, mivel a mostani alkalmas helyiség, tudniillik a már említett fülke-szerű szobácska akkor még kiürítve nem vala, a két darabot a könyvtári adjunctus segélyével lebocsátotta azon helyre, hol az már két év óta illetlenül nyugszik, tudniillik az imént említett könyvsor mögötti üregbe, melynek nyílását aztán csavarral elzáratta, — a könyvtársegédnek azon világos utasítást adván, hogy a zászló meglétéről és félretételéről többé semmi említést ne tegyen, szükség esetében pedig alulírt könyvtárigazgatóra hivatkozzék, mi ugy is lön. A könyvtár több rendbeli elkülönített helyeiben és zárt szekrényeiben tartott és a mennyiben 1848. év őtai keletkezésűek, már főlebb felszámlált és a nyilvánosság elől öszvesen elvonandó cikkeknek az utasításokban is kimondott áthelyezése azonban a fülkeszerű szobácska felszerelésének lassu haladása miatt maig sem lehete teljesen kivihető. — és nevezetesen a kérdéses zászlónak ide célzott áttétele még a folyó 1854. év február 7-én még nem volt végrehajtva. Debrecen, Febr. 23. 1854. Lugossy József s. k. professor és könyvtárigazgató.

Lemásolta :

Vén diák.

hat tanosztályból 180, a legnagyobb számot (59) a syntaxisták osztálya (Classis) szolgáltatta. Összegezve így végződik „Summa adolescentium Curatoriae commissorum“ 228. A kuratorok alatti ily felvételek összegezése adná a főiskola alsó hat osztályában. 1693-tól kezdve, a kisebb tanulók statistikáját, a neveikkel együtt, legalább azokét, a kik nevezett minőségben tanultak itt. Ezekhez a helybeli polgárok gyermekei jönnek és a pártikuláktól néhányan, de ez utóbbiakból kevesen lehetnek. Azért fontos a kuratorok könyve, mert csak is ez az egyetlen eredeti okmány, melyből a 19. század előtti gymnasiumi tanulókról, azok számáról és neveiről adatunk van. Sőt ha valaki ma őseiről tudni akarná járt-e azok közül valaki itt alsó iskolában, csak is innen nyerhet felvilágosítást. Ugyancsak Mádi alatt jelezve néhány „nagy temetés“ (*funera universalia*), melyeken vagy minden kántor gyermek, vagy az egész ifjuság (tota cohors) megjelent; p. o. május 13-án Tekintetes Baranyi István fia temetésére az egész ifjuság kirendeltetett. (tota cohors est expedita) Az ilyen temetés ünnepélyes volt. Az universalis temetés 1716. óta jeleztetik.

A városi tanács és tanári kar (ezek kormányozták a főiskolát) 1723. szeptember 20. hat pontban bővítették a szolgatanulókat kötelező szabályokat (Statuta), ezekből látható, hogy mind a nemes, mind a nem nemes szolgatanulókat magántanítók is oktatták; a magyar nyelv használatától ők is tiltva voltak; sőt „collatio“ név alatti tanításban is részesültek, és magokviselete felől is utasítások irányíták. Őket, így több oldalú gondozásban részesítették.

A Kurátorok könyvének II. kötete 1734-ben kezdődik. Üres első lapjára Szaniszló György gondnok később bevezette 1758-ban a „leges de Urnis“ a vedrek elhelyezéséről kiadott törvényt. ebből tudható, hogy, a városi tisztikar a tűzoltásra (ad sopienda incendia) vásárolt s megtartás végett az iskolába küldött hatvan vedret, számozva a szobák szerint, melyekben őriztetett, hogy tűz támadáskor a deákok azonnal kézhez vehessék, a felügyelet e tekintetben a szolgatanulók gondnokára bízott; a vedrek 23 lakszobában (domus) osztattak szét és helyeztetett el. A tűzoltótársaság történetéhez egyik adat. A főfelügyelet a tanárkaré volt. Az éneklő ifjak (gyermek) korára tájékozást nyújt az 1734. évi sorozat pár példája, p. o. Boros András, a ki négy év múlva iratkozott be deákká, és Nánási István, a ki 3 év múlva lön novitius deák, amaz Váradi István, emez Marjai Ferencnek volt magántanítványa; a deákok címzése „humanissimus“ volt. Losonczy János gondnoknál (1735. május—július) feljegyzés (memorabilia) olvasható: „Magyarországon valami polgári fejtelenség (akephalos) mozgalom támadt, melyhez az ország nemesei könnyen csatlakoztak, és azok közül némely elfogottakat állandóan börtönbe vetettek, másokat kivégeztek, mások viskókba vonultak el, így az egész dolog gyorsan lecsillapodott. Az 1739-iki pestist Iklódi Mihály gondnok címlapja aljára feljegyzett chronosticon (évet rejtő vers) örökíti :

„Letiferum patriis grassatur virus in Oris
At fuit ingenti repleta cadauere terra.“

Két gondnok Gelléri Mihály (ki 1736. volt gondnok) contraseriba korában, a másik Iklódi, — a ki utóda volt, de Szalontára ment mesternek, a pestis-

ben haltak el. Több tanuló is esett áldozatul, mint egy másik distichonban van nevezve a „horrida pestisnek,” p. o. Hubai János poeta osztálybeli Az 1737. évi gondnok által vezetett névsor végén a szolgatanulók sorsát így jellemzi egy vers sor:

„Haec est ista cohors tangit pauperrima quam sors.”

Szőnyi János egy hónapig viselhetette a gondnokságot, mert a város kilenc hónapon át elzárattott a pestis vész dühöngése miatt és csak 1740. Jan. 30. oldatott fel a zár alól. Gál István gondnoksága alatt ápril 10. kezdett gyülekezni a deákság a szét-szórtságból, s az iskolaszék ápril. 25. alakúlhatott meg senior, contrascriba, kurator, primariusok meg választásával. Május 3-án az egész collegium lak-szobái (Camerák) romjaiból az újítás kezdetét vette az épület felügyelője Szentgyörgyi Péter városi megbízott vezetése alatt. A nagyobbik kapu a collegium keleti felén elkészült.

Molnár István gondnok jegyzi fel, hogy az északi oldalon fekvő lakszobákhoz az új lépcső alkalmaztatott, a lépcső alá épült a kenyérház (panarium), melyből először osztotta az iskola polgárainak a kenyeret az ő barátja Vince Ferencz praebitor 1750. október 21.

A szolgatanulók vagyona (bona) mindenik gondnok átvette; rendszeres átvételi jegyzék 1757. óta tartva nyilván; e vagyon állománya: 1o. Magyar biblia az utrechti 9. kiadás, 2o. Magyar újtestamentom, debreceni nyomtatás, 3o. rézesengettyű a szolgák 12 órára összehívására, 4o. bádóg lámpás ónnal bevonva, mindkettőt ez időben vették. 5o. Naptók, két kötet, melybe a gondnokok vezetik a névsorokat s egyéb beletartozókat, 6o. a gondnok kötelességeit mutató tábla, 7o. Szaniszló György gondnok — aki kezdette a vagyonjegyzéket, szerzett díszesen bekötött énekes könyvet az esti imádkozásnál (praeces) használandóul, melyhez még egy énekes könyv járult. 8o. elődjétől átvette a legszegényebb szolgák pénztárát 21 vonás forintot (floreos tractiles, mai értéke 51 krajcár, akkor más neve 3 márvás volt, tevén egy márvás 17 krt.) Következnek a jötevők adományai, p. o. Királysági Pál városi esküdt 3 téli bekecsét adott, mások eszímákat, később könyveket stb. A rézgyertyatartó koppantóval (emunctorium) utóbb szereztetett a szolgáknak esti fohászkor használatra, és gyertyás láda. Az 1760 iki gondnok számadása bevételül mutat 123 frt 13 dénárt, kiadás 108 frt 39 denárt. A Kenessei féle fundatio (valódiilag: Szondy Zsuzsanna 1752-ben tett alapítványa 1500 rh. frt. „szegény mendicansok részére” könyv és ruhácska szerzésre) ettől kezdve lépett életbe s évi kamatja mint állandó járadék kezelése alá bocsátatott. A kiadási rovat feltünteti, hogy a beteg szolgatanulók gyógytári és orvosi számlájára mennyi ment ki. A számadást először nézi át tanári kar s jegyzi alá Hatvani István professor.

A legszebb, pontosabb, oszlopos kimutatást a szolgatanulókról 1759—1760-ból találunk „Series omnium servorum scholarium” címen, rovatokban először tüntetve ki a tanulóknak nemcsak neve, hanem hazája, szülék állapota, a szolgatanulók közé felvételi éve, hová távozása t. i. diákká lett-e? vagy tanítóságra távozott-e? Jelezve a tanosztályok és a köztanítók nevei, sőt a deákok is a kik mellett szol-

gálnak, p. o. oratorok osztálya, tanító Veresmarti Sámuel; Hécei Dániel senior szolgája Somodi Márton b.-füredi nemes, idejött 1752., diákká lett (= subscriptus; néhol „togam sunsit jelzéssel). Jánosi György contrascriba szolgája: Sente István bicskei fi, nem nemes, 1758. egy év múlva hadházi praepceptornak ment ki. Következő tanosztályok valának I. Oratorok 31-en, II. poéták 36 an, III. Syntaxisták 112-en (nem kellett akkor párhuzamos osztály!), IV. grammatisták 104-en, V. Conjugisták 68-an, VI. quintariusok 80, VII. sextariusok 25 en, összesen az akkori gymnasiumban 456 tanuló volt, és két köztanító. A kiváló gondnok, ki e pontos naplót készíté, mely öt ivből áll, Szatmári István volt, e naplót díszes és színezett címlap (illustratio) vezet be, két oszlopon álló iv tetején koronát hord, az oszlop külső oldalain két szivből mint gyökérből induló zöld levelek közt nyílt virágok, végződik két sárgás liliomban, alul két piros szegfűk, közepén több színű virág szirmokból izléses kép. Történeti feljegyzései közt a nagy templom (cathedrális) tűzveszélyben forgása és abból miként menekülése, a nagytemplomi torony óra megromlása és egy hét éves deáknak, ki a kunyhó soron lakott, mely mellett kert is volt, hirtelen halála és temetése van részletesen leírva. Mű és történeti érzék jellemzi Szatmári L. gondnokot.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs
hittanár.

Az egyházi és világi rend harca, Sinai püspöksége.

A református egyház kormányzásában a mult századokban a nem egészen világos és sok esetben hiányos egyházi törvények mellett a vitás kérdésekben nagy szerepe volt az „ususnak.” Ez azonban sok személyes harcnak és separatistikus törekvésnek lett forrásává. Az egyházi törvények határozatlansága és hiányossága a legújabb időkben enyhült, de ki merné állítani hogy egyházi és iskolai életünk oly rendtartás szerint folyik, mely a mult századok veszedelmes zavaraira emlékeztető visszaélésekre alkalmat nem adhat. Az alábbiakban egy több éven át folyó nagy küzdelmet ismertetek meg. A tanúság levonása annál könyebb, mert jó egy század mulván el azóta, az események objectiv megítélése lehetséges.

Az országgyűlés tárgyalásairól némelyek 1790. augusztusban azt a hirt hozták az egyházkerületi gyűlésre, hogy a Karok és Rendek a királyi diplomába be akarják vinni, hogy minden egyházi igazgatás egy fő és egy helyi kurátortól függjön, a kurátorok hívják a papokat, tanárokat és rektorokat, ezeknek legyen jogában azok elbocsátása, tanrend megállapítása, tankönyvek kijelölése. A jelenlevők többnyire az egyházi rendhez tartozván, először nem akartak határozni, de valószínűleg Sinai Miklós közvetítésével megismervén az országgyűlés állítólagos szándékát, s megtudván, hogy Sinai már egyes espereseknek írt, hogy ezen tervnek ellen álljanak: elhatározták a következőket: a lelkészek a kánonok értelmében csak a püspököknek és espereseknek tartoznak engedelmessé, nem pedig a kurátoroknak, a kurátorok esetleg heterodox tankönyvek haszná-

latát is elrendelhetik, mert nem értenek hozzá, a lelkészek, ha különben nem is, de hivataloknál fogva nemesek, hogyan fügjenek tehát nem nemes kurátor-tól, így minden egyházi rend felbomlik, s lelkész-ségre, sem vállalkozik senki.¹

Sinai Miklós és társainak a munkája csakhamar megtermette a gyümölcsét. Ugyanis Hécezi Dániel középszolnoki esperessel és Keresztesi József érmeleki assessorral Sinai Miklós már szeptemberben és októberben Bécsben a királyi udvarnál járt, hogy az említett ügyben instantiát adjon be. Mint utóbb kint, ezt az egyházkerületi gyűlés megbízása nélkül cselekedte. Az 1791. jan. 17-én tartott egyházkerületi gyűlésen, mint deputatusok be akartak számolni utjokról. A püspök kérte őket, hogy hagyják abba a dolgot, mert nem jó lesz belőle, az instantiát a püspök és a 13 egyház megye nevében adták át a királynak, tehát mutassák megbízó levelüket, különben ezen ügyről jelentést nem vehet az egyházkerület, mert akkor elismerné, hogy ő küldte Bécsbe a deputatusokat. Hécezi és Keresztesi éppen Pesten jártak, hogy a tiszántuli superintendensnek az erdélyi fejedelmektől nyert privilégiumait confirmáltassák, s a Pártiumbeli predikátoroknak ugyancsak a fejedelmektől nyert armálisait megerősítsék, a mikor Sinai meg a collégium fundatióinak ügyében járt ott. Hárman abban állapodtak meg, hogy a királyhoz instantiát irnak és azt beadják. A püspök inti a jelenlevőket, hogy ne csináljanak zavart, Sinai már több esperest behívott a maga ügyének támogatására, a szatmári esperest is igyekezett megnyerni, Hécezi uramék is haza felé jövén, mindenütt tárgyalták az ügyet, a mi a locális curatorok közt nagy felháborodást keltett, s az lett a következménye, hogy a kurátorok keményebben bánnak a belső személyekkel.

A püspök erre kijelentette, hogy a deputatusok relációját nem veszi fel a jegyzőkönyvbe, levéltárba se engedi tétetni, és pedig 1. mert a mit a deputatusok az egyházkerületi gyűlés megbízása nélkül tettek, azt az egyházkerületi gyűlés nem tarthatja a maga cselekedetének, már pedig a reláció meghallgatásával magokévé tennék. 2. a megbízó levéllel eljárásukat nem igazolhatják; 3. a megbízó levelet csak a püspök írta alá és nem a 13 egyházmegye, s a megbízó levélben a Sinai neve nincs is benne, arról sincs szó benne, hogy az országos rendek által hozott törvényekről valami reflexiót adjanak be a királynak, a deputatusok megbízása csak a püspök diplomájára vonatkozott. A királyi udvarnál is rossz következményei lesznek, ha meg tudják, hogy 3 ember ad be kérvényt két ember megbízó levele mellett, s a kérvényt, a közönség nevében adja be, mely csak a határozot kiadása után értesült az egészről, 4. csak 5 egyházmegye deputatusai vannak jelen s ezek közt is csak kettő esperes, 5. mivel az urak ellen adtak be panaszt, azokat is meg kell hallgatni, a királyi határozat is azt mondja, hogy a király meghallgatja a világiakat, s azt az igazgatás módját fogja jóvá hagyni, a melyet az egyháziak és világiak communi consensu csinálnak. Mindezek alapján kérté a jelenlevőket a püspök, hogy hagyják az ügyet teljes gyűlésre, a mikor az urak is itthon lesznek. Felolvasta egyuttal Rhédey Ferencz egyházkerületi főgondnok és Domokos Lajosnak 1791. jan. 10-én Pozsonyból küldött leveleit, melyekben írják,

hogy soha sem igyekeztek dominátusra, sem az egyházi rendet nem akarták kizárni az egyházi és iskolai dolgok intézéséből. Ha már a királyhoz reparesentatiót küldtek, hagyják abba a dolgot, ha haza jönnek, atyafiságosan elintézik. A király meghallgatná ugyan őket, de vigyázni kell, hogy arra szükség ne legyen. mert különben nagy tűz támad és kárt fog okozni. A deputatusok ezek után már csak azt kérték, hogy a jelenlevők informálása végett olvassák fel. A püspök ezt sem engedi, de a kemény szavak hallattára szemlátomást megváltozván és ellankadván kiment a szobából, azt mondván, olvassák magok, ha tetszik. Hunyadi Ferencz főjegyzőt utána küdték, hogy kérje meg a jelentés meghallgatására. A püspök azt felelte, hogy olvassák magok, majd ő is elolvassa egyszer privatum. A gyűlés tagjai ekkor a főjegyzővel akarták felolvasatni. Erre a nagykunsági esperes megjegyezte, hogy nem lehet, hogy nem lehet, mert nincs praeses. A főjegyző pedig azt mondta, hogy a püspökhelyettes elnököt nem nevezvén ki, a gyűlésnek vége, de meg ő már csak azért sem olvastathatja fel, mert esküjében benne van, hogy a püspökkel és az esperesekkel egyet ért, elnök nincs, 10 esperes távol van, tehát azok akarata nélkül semmit sem tehet, a 15 egyházmegyére és a királyra apellál s actáit telvévén, bement a püspökhöz jelenteni, a mit tett. A püspök helyeselte eljárását. Hogy az ott maradt urak mit csináltak, nem tudja senki, délután 2 óra felé olosztak a püspök lakásáról, senkinek hirt nem adtak, a püspök is alig vette észre hogy eltávoztak.¹

A tavaszi egyházkerületi gyűlést a Szent-György napi vásárkor szokták tartani. 1791. május 2-án összegyűltek a debreceni consistoriális háznál. Az „uri rendek“ nagy számmal gyűltek össze, az egyháziak közül csak az egyházkerületi főjegyző, Hunyadi Ferencz, a nagybányai esperes, egy szathmári egyházmegyei assessor és „még talán 2 predikátor“ volt jelen. Az egyházkerületi főkurátor jelentette, hogy a bent levő espereseket figyelmeztette, hogy jöjjenek el a gyűlésre, s talán várni kellene rájuk, mert a gyűlés tárgya hogy a márc. 2-án 73 éves korában, tanárságának 42, püspökségének 6 ik évében elhalt Szatmári Paksi István utódának megválasztásáról intézkedjenek. Mivel sok várás után sem jöttek a többi esperesek, a főjegyző jelentette, hogy ugy hallotta, hogy az esperesek a Szilágyi Gábor tanár káznál gyűltek össze Halmi nevű esperes elnöklete alatt. Ugyanis a püspök halála után Hunyadi Sámuellel és másokkal, kik a temetésről jöttek, Sinai Miklós tanár lakásán azt határoztak, hogy Halmi esperes aláírásával az esperesekhez leveleket irnak, hogy az új püspökre szavazataikat adják be, s a mai napra magokkal behozván, számlálják meg és püspököt tegyenek. Az egyházkerületi főjegyző ez ellen protestált, mert a püspök választásról a főjegyző a főgondnok hírével szokott intézkedni, tehát az országgyűlésről a főkurátort haza kell várni. Halmi esperes a főjegyző helyébe surrogálván Ormós Andrást, a connocatóriákat szétküldte. A főjegyző hiába intette Ormóst, hogy az ő dolgába ne avatkozzék. A beregi és szathmári esperesek meg is irták, hogy a főgondnok intézkedéséig nem rendelik el a szavazást. Az egyházkerületi gyűlés tagjai békés megoldást keresvén, deputatiót küldtek Szilágyi Gábor tanár házához, kér-

¹ Tiszántuli egyh. ker. j. k. 1790. aug. 17-én 8. p.

¹ U. o. 1791 jan. 17-én 3 p.

vén az espereseket, hogy jöjjenek az egyházkerületi gyűlésbe. Erre azt felelték, hogy most dolguk van, ha elvégzik, felelni fognak a propositióra. Ezt a választ Halmi, az elnök adta. Viszont az esperesek meg a főjegyzőhöz küldtek deputatiót, hogy a protocollummal menjen hozzájuk, az egyházkerületi gyűlés azonban nem bocsátja a főjegyzőt, mert a gyűlés helye a consistoriális házban van. Az egyházkerületi gyűlés újabb deputatiója az esperesek deputatiójával szemben találkozáskor, együtt jönnek vissza. Jelentik, hogy az esperesek a 85 és 90 kánonra in maioribus és a 8-ikra in minoribus hivatkozáskor, nem jönnek el, mert említett kánonokban világiaknak a püspök választásába való befolyásáról nincsen szó. Az egyházkerület újabb deputatióval kéri az espereseket, hogy az ilyen „különözésnek” rossz következményei lesznek, tehát jöjjenek közéjük. De Halmi esperes ezt felelte: „Mi azon gyűlésbe nem megyünk. a kánonhoz tartjuk magunkat, a szerint fogunk dolgozni és ezen cselekedetünkről a trónus előtt is meg fogunk felelni és resentiáljuk, hogy a generalis nótarius ur közinkbe nem jött, holott mi fizetünk ő kegyelmének.”

Újabb követséggel intik az espereseket, hogy semmit se végezzenek, mert végzéseinknek ellen mond az egyházkerületi gyűlés. Erre Halmi esperes ezt mondta: „Mi azt fogjuk cselekedni, a mit a kánon nekünk engedett, arról megfelelünk, ahhoz az uraknak kánonaink szerint semmi szavok nincsen, mi annyi kardos emberek közé nem megyünk, kik ötvennél több számmal is szokatlanul összegyűltenek.” Most már arról is értesültek az egyházkerületi gyűlés tagjai, hogy mit csinálnak az esperesek. A püspök választásra beérkezett szavazatokat bontották fel. Az egyházkerületi gyűlés tagjai ekkor újabb küldöttséggel protestáltak ez ellen, mert minden egyházmegye szavazata még nem jött be, sem a saecularisok nem küldték be voksaikat, pedig az usus szerint a voksolás őket, mint az eklézsia repraesentánsait szintén megilleti, a főkurátor még nem szedte be a voksokat, tehát az eklézsiák nem függenek oly superintendenstől, a kit a predikátorok egyedül választottak. Ekkor Halmi tűzbe jövén így felelt: „En ezekre szóról szóra tudnék felelni az uraknak, de meg valom, hogy terhemre vagyon, s azt tartom, hogy T. Colléga uraméknak is terhőkre vagyon, hogy az urak bennünket annyi üzenetekkel infestálnak, valamint a céhmester választására szavok csak azoknak vagyon a kik a céhhez tartoznak, a bírót a helységben a lakosai választják, úgy a superintendens választás csak minket illet, ahhoz az uraknak a kánon szerint se szavok se influxusok nincsen, ezért már mi felelünk a mi cselekedetünkről.” Utána Sinai Miklós állott fel, nagy resensust mutatván és így szólván: „Nem vesszük kedvesen, és illetlen dolog, hogy az urak bennünket ennyi üzenetekkel terhelnek és a mi dolgainknak folytatásában akadályoztatnak, bizony ezekhez az uraknak a kánonok szerint semmi szavok nincsen és recognoscáljuk, hogy az urak a püspök választásba influálhassanak.” A deputatusok azt is elmondták, hogy azon gyűlésen Halmi elnöklete alatt jelen vannak Csete, Hécei, Hunyadi Sámuel Szentmiklósi esperesek, továbbá Ercei, bihari, és Kalmár Pál ugócsai esperesek, kiket az egyházkerület még nem is confirmált, ott vannak Szentpéteri Zsigmond szabolcsi és Nánási máramarosi deputatusok, a négy debreceni professor, a debreceni egy-

házmegye assessorai Bélyei és Kocsis, Fazekas György szabolcsi és Fazekas István érmelléki, Mata Sándor bihari assessorok és több predikátor.

Mivel a békés kiegyenlítés nem sikerült, az egyházkerületi gyűlés nem akarván lármát ütni, vagy erőszakoskodni, 12 óra után eloszlott, várva a további fejleményeket, s meghagyván a főjegyzőnek, hogy az egyházkerület pecsétjét és a jegyzőkönyvet senkinek ki ne adja. A levéltárból kivéven a pecsétet, Rhédei Ferencz tiszánuli és Patay tiszáninnyi egyházkerületi főgondnokok egy borítékba zárva és lepecsételve, a főjegyzőnek átadták, hogy vigye haza.

Domokos Lajos ugyanakkor jelentette, hogy a kollégiumi professorok a püspök és a kurátorok tudta nélkül az egyházkerület által 1782-ben megszabott tanítás rendjét elhagyták, s mikor a helybeli kurátoratus ezért intette őket, csufolták a kurátorátust. Utasították Domokos Lajost, hogy adja be panaszát írásban, hogy a professorokat kérdőre vonják.

Délután 5 órakor a consistoriális házban ismét összegyűltek az egyházkerületi gyűlés tagjai. A főkurátor jelentette, hogy ebéd ideje alatt egy deputatio ezt az üzenetet hozta hozzá: „A törvényes superintendentiális gyűlés insinualja T. főkurátor uramnak, hogy választotta superintendensnek professor T. Sinai Miklós uramat és fel is eskette.” Erre a főkurátor azt felelte, hogy a deputatiót mint törvényes superintendentiális deputatiót nem acceptálja, sem azt a gyűlést törvényesnek, sem professor uramat superintendensnek nem recognoscálja. Az egyházkerületi gyűlés a főkurátor jelentését tudomásul vévén kimondja hogy ugyanazon véleményben van a következő okokból: 1. Azt a gyűlést nem hívták össze törvényesen, mert a praxis szerint a főjegyző a főkurátor hírével a superintendentiális conferentiából expedálja a meghívót. 2. A gyűlést összehívó Halmi már előbb olyanokat cselekedett, melyek szándékát világosan mutatják. Ugyanis a temetésről hazajövő predikátorokat a mezőben megállítván, a nélkül hogy a főjegyzőnek valamit szolt volna, kérdé, hogy mit tegyenek a püspök halála után. Bár többen mondták hogy vagy a főjegyző házában, vagy a paróchián gyűljenek össze erre azt felelte: „Miért gyűlnének egyébhez, hanem T. Sinai uramhoz (a hol volt szokása ellen akkor szálláson), ki a mi vallásunknak apostola.” Ugyancsak Halmi a maga egyházmegyéje papságához írott levelében Sinait, mint „amicum boni publici” ajánlotta püspöknek. 3. A beregi, szathmári nagybányai egyházmegyék nem küldték be szavazataikat, mert a gyűlést nem ösmerik el törvényesnek, 4. Ezen választásból a fő és coadjutor kurátorok és az egész világi rend kimaradt, még csak tanunak sem volt ott egy sem. Már pedig a kurátorok és pátronusok a gyülekezetek repraesentánsai, még az ősi keresztyén egyházban is sokáig volt a hiveknek joga a püspök választásban, ha most hierarchia van is ott. A püspök a világiaknak is püspöke. Nálunk nincs hierarchia és nem az egyházi rend teszi az eklézsiát, hanem a gyülekezetek vagy azok előjárói az egyházi renddel együtt. Az előbbi püspök választásban a világiak befolyást gyakoroltak. A többi egyházkerületekben is ez az usus, így állapította ezt meg a 4 egyházkerület az 1734-iki bodrogkereszturi gyűlésen. Ha a kánonokban erről nincsen is szó, még nem azt jelenti, hogy a világiaknak ahhoz joguk nincs, mert egyházunk alapelveivel ellenkező értelme

nem lehet a törvénynek, már pedig a törvény hozás-ban a kánonok szerint is része van a világi rend-nek, a 85-ik kánon tiltja a hierarchiát és az eklézsia igazgatását nálunk aristocratico-democraticumnak tartja. A 12-ik és 99-ik kánon azt mondja, hogy a világiaknak az egyházi conventusokban helyök és szavok van, s a legközelebbi országgyűlésen törvény-nyel erősítették meg a világiaknak az egyház dol-gaiban való voksát és consensusát, olyan regiment rendelvén az egyházban, mely a saeculárisoknak az ecclesiasticusokkal való consensusával fog készítettnei. A kit most püspöknek választottak, olyan hogy inkább feleletre kellett volna vonni, s a kinek még számot kell adni tetteiről, 6. Sinai a püspökké választását maga készítette elő. Bécsből haza jövén a papokat az urak ellen ingerelte, s ezzel magát a belső szemé-lyeknek beajánlotta, hogy a püspökségre magának utat csináljon.

(Folyt. köv.)

Dr. Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye tavaszi köz-gyűlése

A nagybányai ev. ref. egyházmegyef. évi ápril hó 27. és 28-ik napjain tartotta meg ez évi tavaszi közgyűlését Nagybányán, az ottani városháza tanács-teremben, előbb Szabó József helyettes, majd Széll György ujonnan választott esperes és Gróf Dégen-feld Sándor egyházmegyei gondnok elnöke mellett.

Ezen közgyűlés iránti érdeklődést nagyban fo-kozta az új esperesnek hivatalába leendő beerősítése és a székfoglaló beszéde, valamint a már csak néhai Benesik István, volt esperes emlékének kegyeletes adózása.

A gyűlés 27 én 10 órakor vette kezdetét, me-lyet Szabó József h. esperes előbb egy gyönyörű és mély érzéstől áthatott s jegyzőkönyvben leendő meg-örökítésre méltatott imával, majd egy talpra esett rövid beszéddel nyitott meg.

Első és legfontosabb tárgya volt a gyűlésnek az esperesre adott szavazatok felbontásával megbízott küldöttség jelentése a szavazatok eredményéről. E szerint a második szavazás eredménye az volt, hogy Soltész János 20 szavazatával szemben Széll György avasujvárosi lelkész 22 szavazattal lett esperessé megvalasztva. Miután e választást az egyházmegye egyhangulag jóvá hagyta és megerősítette, az új es-peresnek a gyűlésbe leendő meghívására Csaba Ador-ján vezetése mellett: Sátor Dávid, Sinka Lajos, Soltész Elemér és Tóth Móríc tagokból álló küldött-séget kérte fel a közgyűlés.

Az új esperes megjelenvén a gyűlés színe előtt Szabó József h. esperes tudomására hozza a válasz-tás eredményét s e választásnak az egyházmegye által az imént történt jóváhagyását végül azt a kér-dést intézi hozzá, hogy elfogadja-e ezen megválasz-tást? Az ezen kérdésre adott igenlő válasz után, h. esperes felhívja az eskü letételére. Magoss Ferencz egyházi aljegyző olvasása és az egész közönség fel-álva történt hallgatása mellett, érces, erős hangon letevén a hivatalos esküt, megtartja székfoglaló be-

szédét, melyben előbb a hálának ad kifejezést a sze-mélyét ért megtisztelő bizalomért, majd a kegyelet hangján emlékezik meg elődjé, néhai Benesik Ist-ván érdemeiről. Ezeknek lerovása után áttér azon irányelvek ismertetésére, amelyek őt vezéri állásában vezetni fogják. Megakar és fog ismerkedni szemé-lyesen minden, a kormányzása alatt álló egyház ügyeivel, bajaival, a hol hibákat, fogytkozásokat ész-lel azokat nem takargatni, hanem meglátni és orvos-solni kívánja. Új életet, új lelket kíván az egyes gyülekezetekbe önteni, s ezt az evangélium szélesebb körü terjesztésével, felolvasások tartásával, olvasó egyletek és szövetkezetek alakításával véli megvaló-síthatónak s ezen feladatot teljesítésében ugy a ta-nácsbírói tisztos kar, mint a lelkészek és tanítók s általában az összes gyülekezetek támogatását kéri.

A mindig feszült figyelemmel hallgatott tartalomban gazdag, ez evangéliom szellemétől áthatott s Helmeczy József világi tanácsbíró indítványára jegyzőkönyvben leendő megörökítésre méltatott ha-talmas székfoglaló beszéd elhangzása után: Szabó h. esperes az egyh. megye, Helmeczy József a ta-nácsbírói kar, Biki Ferencz, a máramarosugocsai egyházmegye egyházi főjegyzője a máramarosugocsai egyházmegye, Sinka Lajos a tanítói kar nevében üdvözli az immár helyét elfoglalt új esperest, mire ez néhány meleg köszönő szóval válaszolván, az es-peres beigtatási ténye végetért.

Ennek megtörténte után helyettes esperes ter-jeszti elő 4 hónapi működéséről s az általa elintézett ügyekről szóló jelentését. Bejelenti Bodor Pál volt tiszabereki és Kürthy Károly volt garbolci lelkészek halálát s kegyeletes szavakkal emlékezik meg az Ur szőlője azon két munkásának hosszú életökön át tanusított hűségéről és érdeméről. Bejelenti hogy Józsefházára Ballay Aladár, Mikolába Szabó Bertalan volt batizi lelkész választatott meg. A jelentés tudomásul vétetik, a bejelentett két lelkész választás megerősítetik.

Olvastatott a debreceni egyházmegyének a néhai Benesik István volt esperes halála felett kifejezett részvet átírata, köszönettel vétetett tudomásul.

Most következett a gyűlés második kimagasló mozzanata, a néhai Benesik István esperes érdemeit méltató emlékbeszéd szabadon tartva és előadva Magoss Ferencz egyházi aljegyző által. Ez a beszéd klasszikus nyelvezetével, higgadt, folyékony előadásával az elhunyt vezér férfiu érdemeit: az egyházi egyház-megyei, családi és társadalmi téren feltűntetett hű s a legkisebb részletekre is kiterjedő jellemzésével oly hatást gyakorolt a folytonosan lekötött figyelemmel hallgató közönségre, hogy a közgyűlés annak nem csak jegyzőkönyvben leendő megörökítését, hanem külön füzetben eszközöndő kinyomatását s ezen fü-zetek minden kebelbeli egyháznak és az ország ösz-szes esperesi hivatalának leendő megküldését is örömmel és osztatlan lelkesedéssel határozta el. Szó-noknak a remek beszéd tartásáért közgyűlés szíves készséggel mond köszönetet.

Bizottsági jelentések következtek ezután a zsi-nati egyházi rendes képviselő és egy egyh. megyei egyházi tanácsbíró választás eredményéről közgyűlés örömmel vette tudomásul, hogy az előbbi állásra Soltész Jánost, az utóbbira pedig Szabó Józsefet méltatta az egyházak tulnyomó többségének bizalma.

Szabó József főjegyzői, Széll György tanácsbírói tisztségéről lemondván, érdemeiknek jegyzőkönyv-

ben leendő megörökítésével vétetik tudomásul. Szabó Józsefnek h. esperesi minőségében kifejtett buzgalmaért. — részére az esperesi fizetésnek a megfelelő időről, a közpénztár terhére történt utalványozása mellett — jegyzőkönyvi köszönet szavaztatik.

Böszörményi Zsigmond, ez a lelkes és agilis tagja a világi tanácsbírói karnak levélben tudatja az egyházmegyével, hogy állásától megválna. De az egyházmegye nem óhajt megválni az ő sokszorosan ki próbát tehetségétől, azért lemondását nem fogadja el.

Az államsegély iránti kérvények elintézése után Sátor Dávid, tanácsbírói és tanügyi bizottsági elnök előadja, hogy az iskola körlátogatók megbízást nyertek arra nézve, hogy az iskolák látogatása alkalmával a tanítói díjleveleket vizsgálják meg, hogy itt-ott nincsenek-e magasan értékelve a fizetések s arról jelentéseket adják be. Jelentésnek, — úgy mond, — helye nincs, mivel a fizetések értékelése, annak idejében normalis keretek közt mozgott Hanem van egy más sérelem. Nevezetesen a tanítói fizetésekbe az állam beszámította a kántori fizetést is, de már a nyugdíj alapjául szolgáló összegbe ez utóbbit nem vette be. Azért javasolja, hogy a törvény ide vonatkozó intézkedésének felfüggesztése iránt az egyházmegye tegye meg a szükséges lépéseket. Az egyházmegye ebben az értelemben határozott.

Két óra körül járt az idő, mikor az ügyek tárgyalása ideig ért. Ekkor félbeszakadt a tanácskozás menete s a gyűlés tagjai a városi nagy vendéglőbe vonultak át, hol a helybeli értelmiség nagy részének részvétele mellett, a fehér asztalhoz telepedve ünnepelték a hőseit. A hiányos kiszolgálás mellett jó kedvben, ékes pohár köszönőkben s az ezek nyomában járó derült hangulatban nem volt fogyatkozás.

Délután gyámintézeti kögyülés tartatott a helybeli lelkész lakásán, este pedig társas vacsora volt a polgári körben.

A másnapi gyűlés tárgyait különféle bizottsági jelentések, adás és vételi, építkezési, kölcsön felvételi ügyek némely egyházak ügyes bajos kérvényei s egyes küldöttségi tagok megválasztásai képezték, melyek közül, mint a nagy közönség elé tartozókat felemlítjük: hogy a szatmári tanítónő képzőintézet részére 10 éven át évi 300 korona segélyt szavazott meg az egyházmegye, továbbá hogy egyh. kerületi egyh. képviselővé: Sátor Dávid; a szatmári főgimnázium igazgató tanácsába, az egyházmegye részéről. Nagy Elek választatott meg; végül, amit talán legelső helyen kellett volna megemlítenünk, hogy Gróf Dégenfeld Sándor egyh. megyei gondnok, Erdőszádán 9 ezer korona költséggel gyönyörű iskolát építtetett s 2400 korona alapítványt tett.

Délután 1 órára a közigazgatási és fegyelmi ügyek is elintézték nyervén, rövid ebéd után a vidéki tagjai a gyűlésnek a délutáni vonattal haza utaztak.

Adorján, 1905 május 1.

Papp József.

Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett.

A lelkészek segély kérvényeiről önkéntelenül esuszik tollam az egyházak segély gyűjtésre is. Ehez szavam van. Nagyon röviden tudnék vele végezni. Leghelyesebb volna lakónice ennyit mondani: „elég legyen már!“ E téren ugyanis valóságos túltengés hogy ne mondjam koldulási mánia kapott lábra.

Alig van olyan hét hogy gyűjtőivet ne hozna a posta. Mint a béna harcos az ő hadi érdemeit, úgy szedegetnek elő az egyházak is mindenféle okokat a kéregetésre. Egyik mert „a nemzetiségek tüztengerében szétszórtan él, másik mert Kölesey Ferencz születéshelye. Hát ez igenis lehet nyomós ok egy ott emelendő Kölesey emlék emelésére; de nem ok egy egyházi segélygyűjtésre vagy legalább is széles élelmességgel használható tel arra Egy másik egyház nyíltan bevallja gyűjtőivében hogy ő már a közalaptól több ezer korona tőkesegélyt nyert s most pedig a közönség jószívűségéhez, áldozatkészségéhez fordul (!) Ugyan! hát ha már ezeket kapott a közalaptól, hát mit akar még? Legjobb lesz ha elkéri egy másik egyház templomát készen. Mert azt kell feltennünk, hogy ezen egyházak talán azt akarják, hogy mások adjanak nekik kész templomot, paplakot iskolát! Nem úgy tisztelt segélyt kérő egyházak! A közmondás is azt tartja: „segíts magadon az Isten is úgy segít.“ Vagyis a segélytkérő egyházak előbb magok s ha talán akkor sem sikerülne behozni a szükséges összeget, csak akkor forduljanak másokhoz segélyért. De elsőben is ahoz és csak ahoz nyulni, a mihez utoljára kellene nyulni, legalább is könnyelműség, mely az ősi áldozatkészség kiölésére vezethet. De meg mi az a közalap? Neve mondja, hogy mindnyájunk által teremtetett alap. A mely egyház tehát már abból kapott, mindnyájunktól kapott segélyt. Hát mit akar még akkor többet? miért akar egy rókáról két bőrt? Ilyen segély kérésnek csak olyan súlyos esetben van helye mint a döghei eset volt; még az ilyen is csak amennyiben a maga erején nem segíthetne magán, mit az illető esperesek kellő szigorral állapíthatnak meg. Szegénynek mindnyájan szegények vagyunk. Ha minden szegény egyház ivet zudit ránk úgy bátran küldhet a budapesti egyház is. Szerény nézetem szerint a segélytkérő egyházaknak így kell eljárniok, mert különben kiölik az áldozatkészséget.

A György Endre féle államsegély mellőző szép határozatot szivemből üdvözlöm. Illő és helyes dolog hogy legalább első tanintézetünket az ősi kollégiumot tartsuk fenn egyházi erővel. Csak így leszünk az ősöknek méltó utódai. Nem kell felesigáznai az igényeket; nem az állami intézetekkel kell összehasonlígtatni a javadalmakat, hanem a régebbi kollégiumi tanári fizetésekkel. Ugy könnyű lesz belátni hogy ez a mai állapot talán nem is oly rossz mint a milyennek azt a tulzott igény mutatja. Csak frázis az hogy az államsegélyes iskolák szellemi élete miben sem különbözik a felekezeti iskolákétól. Olyan dolog ez mint a morfinismus Először csak egy kis adag; hisz nem hogy ártana még használ, szebb világba ringat; de majd jön a rombolás . . . a szomorú vég . . . Lehet hogy ma az ellenkezőt vallóknak igazuk van; de tudják-e mi lesz holnap? mi lesz az ára a rövid ábrándnak? Hogy milyen erős vár az autonomia ezt a bizonytalan jövővel szemben a multak története határozott példákkal igazolja. Kár hogy ujabban itt ott vissza élnek az autonomiával. Az autonomia örve alatt confiskálnak szerzett jogokat pl. gyámintézeti jogosultságot, hozzányulnak az özvegyek és árvák pénzéhez abból privát kötelezettségeket p/. 10%-es belépési járulékokat fizettetnek. Ugyan mire ilyen kerülgető eljárás? egyszerűen osztózanak meg azon a pénzen a kizárólagos (!) örökösök (!) Mert a mi 1896. óta az egyházmegyei pénztárokkal történik, hát a sok jóból. Lefoglalták az egyesek ma-

guknak, éppen hogy nyíltan szét nem osztották. Csoda, hogy állami adóikat nem abból fizetik. Hogy meddig fog ez így haladni, kíváncsi vagyok rá? Van e fórum, mely ennek valaha végét vessé? Megértesse a hű kezelőkkel, hogy az a pénz nem Csáki szalmája; hogy egy embernek, csak az ő befizetéséhez van joga. Hogy megértesse egyáltalán azt is, hogy 1896 óta, volt-e joga valakit ilyenbe bekényszeríteni? Ennek a dolognak végét kell szakítani, mert az egyes egyházmegyékbe valóságos forrongás van lappangóba e miatt. Még pedig a mi eddig volt csak kezdete a dolognak, most jön a lelkészi nyugdíjintézet s ez örökösök ennek belépési járulékát is innen fogják fizetni. Szóval ez pompás üzlet 1896 óta. Privát járulékra telik az élőknek de a meghaltak régi özvegyei hadd tengődjenek 100 koronákon. Be jó hogy alusztok szegény elődök!*

A Szilágyi intézet számadásánál a személyi illetményeknél szinte eszembe jut az a mondás, hogy a Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen. Lelkészs a püspök, lelkészs a gondnok, lelkészs a felügyelő tanár és még ezenfelül felügyelő lelkészs is van tiszteletdíjjal.**

Kimagasló pontjai a jegyzőkönyvnek a Dóczy Imre felügyelői jelentései. Ő e hivatalt is mint a tanárságot nagy szorgalommal és pontossággal kezeli. A tanügynek buzgó szolgálatot tesz. Az egyházkerület költségvetésébe feltűnő már mások által is kifogásolt a temesvári egyház 20 kor. segélye. Nem értjük, hogy miért éppen csak a temesvári egyház kap kerületi segélyt. Bizonyára nem a legszegényebb egyház. Ugylátszik talán hogy a többi szegényebb egyházak kérvényeit kisebb személyiségek írják alá. Ez a segély ilyenre enged gondolni. Ez pedig minden csak nem felemelő egy lelkésznek.

A bírósági ügyeknél megemlítem a szatmárhegyi kántorság városi segély ügyét. A mi ezzel történik az igazán szánalmas tehetetlenség. Szatmár városa 1903-tól kezdve segélyt utalt ki a városi és szatmárhegyi kántornak. A városi jogerős, meg nem fellebezett végzés megmondja, hogy ez csak kántori segélyre használható, a szatmárhegyi egyháznál megis nevezi hogy abból 8 havi 264 kor. Kovács József volt kántort illeti. A szatmárhegyiek azonban a segélyt, mert bizonyos naturálékat kapott a volt kántor: maguknak akarták megtartani. Az ügy az egyházi bíróságokhoz került, de ezek nem voltak képesek dűlőre juttatni. Ez az árva ügy 1903. óta tractusra a kerületre, kerületről a tractusra tétetgetik azóta vissza. Háromszor volt a tractuson, kétszer a kerületen a nélkül, hogy elintéztetett volna; sőt újabban már az esperes is kihalt belőle. Szinte kérdésbe tehetjük mire valók az egyházi bíróságok ha 2—3 éven át egy ügyet melynek anyagi oldalát egy szegény tanító várja harmadik évre nem tudnak bevégezni?

* Szomorú adatok ezek, ha így vannak. Az éles szemű író lehet, hogy túlsötéten lát, de a régebben elhalt lelkészek özvegyei és árvái iránt minden oldalról gyakorolt rideg elbánást méltán panaszolja. A mi a tényeket illeti, érdemes dolog volna az összes bezárt egyházmegyei gyámintézetek záró határozatait és szabályait megismertetni. Én magam csak a nagybányainak dolgait és történetét ismerem. De ott az akkori ifjú lelkészek voltak a helyi gyámintézet bezárása mellett és ők kívánták, hogy annak kötelekéből elbocsáttassanak. Így bukott meg azon javaslat is, mely a köteleztségek megállapítása mellett az ujonnan választott lelkészekre is kiterjesztette volna az aránylagos kedvezményeket és így p. o. évi díjjaikat is bizonyos mértékben fizette volna. Szerk.

** Ez így van, de az örökhagyó végrendeletén alapúl. Szerk.

Most utóbb minden indokolás nélkül lett a tactusra vissztéve. Nem esoda ily viszonyok közt, hogy a városi tanács végre beleunt a várakozásba s az ügyet maga körében elintézte kiadván a segélyt az akkor szolgált kántornak, nem adva tápot a kapzsiságnak. Kár hogy ezt nem az egyházi bíróságok tették; melyeknek jobban hivatáskörébe illett volna; mert ezeknek kell küzdeni erkölcsi szempontból a kapzsiság és telhetetlenség ellen. Bárha mind ezt szem előtt tartva ítélnének!

T.

Zászló-avatás.

Május 7-én, az ujuló természet nagy hajnalának egyik szép órájában gyönyörű képet öltött az avatag Debrecen. Zászlók lobogtak, szívek dobogtak és kedves, üde arcok ragyogtak a tavaszi nap szerelmes sugarában. Az öreg kollégium tábora kiszállt, hogy bizonyosságot tegyen hazájához és Istenéhez való szerelméről. Zászlót avattak a fiúk, drága selyem zászlót, melynek dicsőséges párját a bécsi osztrák sas körmei ragadták a burgba diadalmi jelül. Gyöngéd leánykezek himezték arra az elveszetre a szimbolikus bibliát és meztelen kardot, a hit és szabadság példázására; gyöngéd leánykezek fonták erre az újra a dicsőség koszoruját. És eljöttek erre a tavaszi ünnepre messze vidékek emberei, nemzetvezető államférfiak, a tudomány fáklyavivői, hogy megtiszteljék a debreceni akadémiai ifjúságban az egész fiatal Magyarország nagyrahivatását.

Vasárnap, már jókor reggel, ébresztő zeneszó zörgette a koszorús lányok ablakait. Kilenc óra előtt pedig megindult a vármegyeháztól a pompázó menet a nagytemplom felé. Diszbe öltözött katonák, nehéz magyart öltött ifjak, zöld tógás deákok, fehér ruhás lányok, mint a tavasz meglelkesült virágai: gyönyörű színvegyületben hullámoztak végig Debrecen piacán. Zengett a Rákóczi-harang érengelve, diadalmi szóval köszöntve a zászlóanyát: deák-testőrök övezte báró Bánffy Dezsőné. A nagytemplomban avatták fel a zászlót. Erdős József theologiai tanár imádkozott, Dicsőfi József lelkész beszédet tartott; a városi dalegylet pedig lelkeknek szárnyatadó dallamot zengett a fenséges boltozatok alatt. Az ünnepélyt a kollégium diszbevont udvarán folytatták. Piros bársony emelvényen trónolt Bánffyné s ott kötötte fel a kibontott zászló nyelére nehéz selyem szallagját, melynek ez a felirata: „Érezzétek és hirdessétek a hazaszeretetet.“ A dalosok a Hymnust énekeltek. Erdős József, az egyszerű papi diszbe öltözött tudós tanár pedig ilyen szavakkal avatta föl főiskolánk falai közt a gyönyörű zászlót:

„Mélyen tisztelt Hallgatóság!

Akadémiai nemes Ifjúság!

Vágyak ébredését, erők mérközését, eszmék elvek harcát, bátrak diadalmát jelzi a zászló, akár edzett férfi karban, akár ormokon leng lobog.

Beszél kiált, int lelkesít a zászló, mely apáinktól maradt ránk örökbe, s dicsőbb, szebb, jobb kor hirnöke a zászló, ha szent célokért küzdve, győzelmi jelül magunk készítjük azt és becsülettel hagyjuk utódainkra.

Ime a debreceni akadémiai Ifjúság is, a letűnt idők példáját követve és a jelennek szavára figyelve: nemzeti szabadságharcunk lezajlása után elvesztett

dicsőséges zöld lobogójának helyébe ezt a diszes fehér zászlót szerette és felavatja azt önmaga, meg a késői nemzedékek számára.

Istenért, hazáért, szabadságért!

* * *

Hadd lengjen lobogjon hát a kibontott zászló vezérlő jelül előttetek akadémiai nemes Ifjak! Egybeseregelt soraitok élén fényljék, világoljon naponként előttetek és még századokon át, mint féltve védett kincs.

Jeligéjéhez hiven imádkozzatok Isten országának megvalósulásáért, munkálkodjatok szeretett hazánk boldogságáért, küzdjétek az erkölcsi, polgári, nemzeti szabadságért — mind a győzelemig.

Töletek és az utánatok következő nemzedékektől elvárja az akadémia, az egyház, a haza, hogy ennek a zászlónak a becsületét egyen-egyen és mindnyájan, ma és mindenha megóvjátok, tekintélyét, hírnevét, dicsőségét gyarapítjátok.

Istenért, hazáért, szabadságért!

* * *

Óh őriztétek meg tulajdonúl e jelt! És az imádság, a munka, a harc nyomán, melyet fennen lobogó zászlótok alatt végeztek, fakadjon áldás, jó-lét, dicsőség.

Istenért, hazáért, szabadságért!

* * *

Ezután Hódy Béla tógátus deak szavalta Vályi Nagy Gusztáv alkalmi költeményét. Majd egyesek és testületek szakadatlan sora verte be a zászlónyelvébe jelmondatok közt a disz-szegeket. Túlhágt a delet jóval a nap, mire a kollégiumi ünnepély véget ért. Volt utána fényes bankett, ahol Jánosi Zoltán debreceni lelkész mondott páratlan pohárköszöntőt. Este diszelődás volt a színházban; ott is Bánffy Dezsőné ünnepelték. Színház után táncvigalom, felejthetetlen zárójául a fiatalság e nagyszerű ünnepének.

A felavatott zászló nehéz fehér selyem, széle nemzetiszínű ciradás. Egyik oldalán Debrecen város címere, másikan nyitott biblián átfektetett hüvelybe zárt kard; fölötte ez a jelmondat: „Istenért, Hazáért, Szabadságért!” Gyönyörű munka az egész. Csak aztán becsületet és tisztességet szerezzen neki a debreceni kollégium ifjúsága mind békében, mind viharos időkben.

* * *

K Ü L F Ö L D.

Néhány szó a baseli egyháztársadalmi életről.

A vallás, egyház, templom iránt való nagy mérvű közönyösség eme napjaiban Baselt, — ha nem is föltétlenül — de igen sok tekintetben méltán illeti meg a „fromme Stadt“ epithon ornans. Zwingli, Oekolampadius ihletett szellemének bélyegét az egyháztársadalmi élet számos vonatkozásában magán hordozza a baseli gyülekezet. Nem föltétlenül a tanban, nem a dogmákban, hanem az élet, a praxis, a cura pastoralis terén. A tudományos theologia mezején ugyanis két tábor áll itt egymással szemben;

a bibliai, positiv theologusoknak számban, hitbéli szilárd meggyőződésben, tudományos készültségben tekintélyes serege, meg a modern kritikai irányzat hívei, az itt u. n. szabadon gondolkozók (freisinnig). Mindkét irányzatnak vannak nemcsak a theol. professorok, de a lelkipásztorok között is képviselői. S minthogy e szerint a theol. ifjúságnak van alkalma mindkét irányzat közvetítőit, érveit hallani: nem vonhatja ki magát ama benső tusakodás, amaz öntudatos, önálló, szilárd meggyőződésre vezető, ennyiben tehát föltétlenül értékes lelki harc alól, mely evangéliumi hitünknek e mélységes titkú igazsága körül forog: „Isten jelent meg testben.“

Am, míg a tudomány mezején két tábor áll egymással szemben, a gyülekezet vallásos élete egyszerűsége, öntudatos és erőteljes. A szeretet munkájának gyakorlásában s általában az arra való nemes törekvésben, hogy Krisztus ne csak az ajkakon, de a szivekben is éljen, nincsen különbség a modern s a positiv irányzat hívei között. Különösen két irányban kötötte le figyelmemet s érdeklődésemet az itteni egyházi tevékenység. E kettős irányú munkás-ság végeredményben természetesen azonos célnak, t. i. a belmissió, a lelki gondozás nagyfontosságú munkájának s ez által az öntudatos, igaz keresztyén jellem fejlesztésének áll szolgálatában s a felnőttek és a gyermekek lelki gondozásában oszlik meg.

A felnőtt gyülekezeti tagok gondozásában, az egyes, különösen lelki, vagy testi nyomorban sínlődő családok telkeresésében, meglátogatásában s felsegélésében a „Városi missiói Egyesület“ áll a lelkipásztori kar segítségére; a gyermekek lelki ápolását pedig közvetlenül végzik a lelkészek gyermek-isteniszteletek tartása által.

A városi missiói egyesület kizárólag a ref. egyház szolgálatában áll s a lelkipásztorok ellenőrzése, felügyelete, útmutatása mellett működik. Vannak nemcsak férfi, de nő tagjai is s szervezete és működése hiven emlékeztet az őskeresztyén diakonusi s diakonissai intézményre. A ref. gyülekezetnek ez egyesület kötelékébe belépni s ez által az igen sokszor nehéz, de gyönyörűséges igát önként magukra venni óhajtó férfi-, és nőtagjai külön-külön kizárólag e célra berendezett 2-3 évi cursust tartalmazó intézetekben nyernek, — sokkal inkább gyakorlati, mint szorosabb értelemben vett elméleti, tudományos, — kiképzést. Feladatuk pedig a lelki, s a mennyiben a körülmények engedik, az anyagi nyomorúság enyhítésében áll. A számban gazdag, de anyagi s főként lelki javakban sokszorosan szegény munkás osztály képezi különösképen gondoskodásunk főtárgyát. Az egyesületnek évről-évre tekintélyes, legnagyobb részt önkéntes adományozás útján nyert pénzösszeg áll rendelkezésére. A tagok felkeresik tehát időnként az egyes családokat, elsősorban természetesen azokat, melyeknek körében, — meggyőződésük szerint, — a veszély legnagyobb s a segélynyújtás a legüdvsebb s kívánatosabb. A már-már elviselhetetlen anyagi nyomort igyekeznek mindenekelőtt lehetőleg eltávolítani s egyengetni, előkészíteni ezáltal az utat mindenekben Istennek tetsző élet folytathatására. Ez anyagi segítség nem áll föltétlenül mindig pénznyújtásban, jelentkezik ez a legkülönböztetettebb alakban, pl. különböző irányú tanácsadásban, avagy a család felnőtt fi-, és leánygyermekének valamely illő helyen alkalmazásban, szolgálatba való juttatásában, tehát keresetforrás nyitásában

az illető család számára. Ám a hol a nyomorúság, békétlenkedés és elégedetlenség nem a külső körülményekben, hanem az egyesek lelkületében s magatartásában gyökereznek: hitünknek s cselekedetünknek örök szövetségére a Szentírás jó az egyház eme szolgálóinak segítségére s ily esetekben az evangéliom ereje által igyekeznek nyert talentumaik szerint a csüggedő lelkébe új erőt s bátorságot, a téves úton járónak elméjébe jóra való akaratelhatározás csiráját, a felettebb aggódók s mindent sötét színben látóknak szívébe az életben való keresztényi, nemes gyönyörködés érzetét plántálni. E cél előbbvitelére olykor-olykor vallásos összejöveteleket is tartanak, melyekben rövid ima s éneklés után a missionarius, esetleg más a jelenlevők közül, egy bibliai szakaszt, avagy valamely, az érzületet nemesítő, vallásos irányú irodalmi terméket olvas fel.

A vasárnapi iskolák szintén e miszionariusok vezetése alatt állanak. Ez iskolák célja voltaképen a kisebb gyermekeknek hasznos és nemes szórakoztatása. Ez történik vasárnap délutánoként rendszeren 5—6 óra között. A gyermekeknek ideküldése teljesen a szülők tetszésére van bízva; a legutóbbi hivatalos jelentés szerint ez iskolák örvendetesen látogatottak. A gyermekeket aztán vagy maguk a missionariusok, vagy pedig az általuk az értelmi osztályból erre fölkért egyének foglalkoztatják a növendékeknek helyes irányú vallás-erkölcsi fejlődését előbbrevívó egyszerű elbeszéléseknek élő szóval való közlése által.

A nőtagok, a diakonissák különösképen a testi lelki betegeknek az egyesület kórházaiban, szanatoriumaiban való ápolása, meg kisdud óvodák s alsóbb fokú, rendkívüli (tehát nem köteles leány iskolák vezetése körül végeznek odaadó munkásságot.

E missiói egyesület tehát, egészben véve a cura passoralis felette fontos ügyét szolgálja, mely feladat követelményeinek az itteni, 23 rendes lelkészből álló lelkipásztori kar a mintegy 85—90 ezer lelket számláló ref. gyülekezet kedvelésében a maga erején eleget tenni képtelen volna. E missiói egyesület tagjai azonban a lelkipásztorok közvetlen vezetése s utmutatása mellett működnek s minthogy e szerint egy a lelkipásztorokkal, mint a gyülekezeti tagokkal különösen a szegényebb osztályllyal élénk érintkezésben s összeköttetésben állanak: nyomban tudtára hozhatják az illetékes lelkésznek, ha egyik, vagy másik család, avagy egyes gyülekezeti tag vágyakozását fejezi ki a lelki pásztor személyes megjelenése és beavatkozása iránt, s noha e missionariusok, — különösen kezdetben, — nem is részeülnek föltétlenül mindenütt, pl. egy, az alkoholizmus szenvedélyének teljesen áldozatul esett családja részéről a legkedvezőbb fogadtatásban, mégis másrészt, — a mint ezt az egyesület által nem régiben rendezett vallásos ünnepen tapasztalt tagok előterjesztéséből megérteni alkalmam volt — a legtöbb esetben benső bizalmasaivá, tanacsadóivá lesznek az egyes családoknak s évről évre sokan gondolnak hálás emlékezettel vissza az egyház eme szolgálóinak hajlékukban való első megjelenésére.

Többé-kevésbé tökéletlen minden emberi intézmény. Fogvatkozásuktól az itteni belmissiói egyesület szervezete s működése sem mondható teljesen mentesnek. Mindamellert a gyülekezet egyetemének időről időre nyilván látható, üdvös eredmény által

igazolt meggyőződése az hogy az egyház eme szolgálóinak Istennek tetsző munkát végeznek,

Míg a missió egyesületnek a lelkészek élénk tevékenysége mellett való működése, ha nem is kizárólag, de egészben véve a felnőtt gyülekezeti tagok anyagi, de főként természetesen szellem erkölcsi előbbvitelére, — addig a gyermek istenitizteletek tartása az elemiiskolás növendékek lelki ápolására irányul. Ha már a gyülekezet felnőtt tagjai lelki szükségletüknek az Isten házában való kielégíthetésére igényt tarthatnak, nem vonhatjuk ezt meg a gyermekektől sem. Am, hogy egy tudományosan szerkesztett s kidolgozott egyházi beszéd bizonyos magasabb fokú értelmi fejlettséget és élettapasztalatot tételez fel a gyülekezet részéről s hogy a gyermekek lelki világa felett legtöbb esetben nyomtalanul hangzik el: jól tudjuk mindnyájan. A gyermekistenitizteletek tartása tehát a baseli gyülekezetben (s az egész ref. Svájcban) ős régi s jelen alakjában, — meggyőződésem szerint — sok tekintetben mintaszerű. Baselben, a szünidő kivételével, a vasárnap reggeli 9 órai istenitiztelet után 11 órakor tartják ezeket a lelkipásztorok. (Falu helyütt délután; ugy, hogy Svájcban épen ez oknál fogva a felnőttek számára vasárnap délutánoként, — különösen falusi gyülekezetekben — ritkán, vagy egyáltalán nem tartatik istenitiztelet. Baselben is csak 2—3 templomban.) E gyermek istenitizteletek alakja s menete lényegében ugyan olyan, mint a rendes istenitizteleteké. Éneklés és imádkozás után valamely biblia szakasz felett homiliaszerű elmélkedést s magyarázatot tart a lelkipásztor természetesen merőben a gyermekek fogalmi világához mérten tehát teljesen egyszerű modorban. A lelkész ez istenitizteletet egy külön e célra szolgáló szószezből vezeti, amelyben kis gyülekezetéhez egészen közel lévén a figyelem s érdeklődés ébrentartása céljából olykor olykor kérdéat is intéz egyik avagy másik hallgatójához, ennyiben jogos tehát ez istenitiztelet számára a német elnevezés: Kinderlehren^a is, a melyet aztán imádkozás és éneklés rekeszt be.

A lelkészeknek ez irányú tevékenysége a legnemesebb gyümölcsöket termi évről-évre az evangéliom számára. Itt pl. nem hallhat szemrehányást az ember a lelkészek ajkairól a templomi padok üressége miatt. A baseli gyülekezet szereti a templomot. Aligha téved az ember, ha ez örvendetes jelenség egyik fő forrása gyanánt önkéntelenül is a gyermekistenitizteletek tartására gondol.

Legyen szabad végül az istenitiztelet rendjéről jobban mondva előkészítéséről egy pár szót szólnom. Lényegében azonos ez a mienkkel, azzal a különbséggel, hogy az istenitiztelet benső összhangja az élő és utóénekek alkalmazásában is feltétlenül, mindig keresztül van vive. Az előének száma a helyi lapok egyházi rovatában oda van iktatva a fungáló pásztor neve után, természetesen az illető lelkész megállapítása szerint, a predikáció tartalmával szoros összefüggésben levő s erőteljes ámen-t képező utóéneket pedig, — a mennyiben ez az áldást megelőzi, — az utóimádság végeztével hirdeti ki a lelkész a szószezből, ugy, hogy e szerint az istenitiztelet benső harmóniája, — melynek fontosságában nemcsak aesthetical indokoknál fogva, de különösen az istenitiztelet építő erejének érdekében senki sem kételkedik, — nincsen függővé téve az énekvezérek „rákereső“ képességétől.

Mindezek mellett is tuzás, avagy legalább is szerénytelenség volna azt állítani, hogy Istennek országa, — amaz eszményi, és evangéliumi typus szerint, — a baseli gyülekezet keretén belül immár teljesen testet öltött légyen. Mégis huzamosabb itt tartózkodás után nem vonhatja ki magát az ember ama vallomás alól, hogy a baseli gyülekezetben az élőhitnek több olyan jelenségével, nyivánulásával és tevékenységével találkozunk, melyeknek életre keltése és állandóvá tétele magyar reformált anyaszentegyházunk kebelén is üdvösséges volna!

Bábel.

Simon Imre,
ev. ref. s. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az evangéliumi egyházak egysége és győzelme.** A berlini Dóm felszentelésének ünnepélyén, hol — a magyar református egyházon kívül — a világ összes evangéliumi egyházai képviselve voltak, *Dryander* udvari főpap, egyebek mellett a következőket mondta: „Ismét egybegyült itt ma az evangélikus világ; fejedelmek és nép, mint *egyazon* reformáció gyermekei, azzal az elhatározással, hogy a hitvallásban, történeti fejlődésben, szertartásban és erkölcsi felfogásban nyilatkozó, szétválasztó eltérések felett egymásnak kezét nyujtsanak, mindnyájan szilárdul állva azon a hitalapon, mely minden eltérésnél mélyebben gyökerezik.“ *II. Vilmos*, a hatalmas „imperator rex“ pedig, ugyanezen alkalommal, következőleg nyilatkozott: „A protestantizmus nem valami egyházszerkezettel fogja legyőzni a katholicismust, mert szervezet dolgában a r. kath. egyház mindig előnyben lesz felettünk, hanem a gyümölcsökről lehet majd megösmerni, hová hajlik a győzelem; mert azokról ösmerhetjük meg, vajjon Isten velünk van-e, vagy velök; — már pedig, ha Isten velünk van, bizonyára győzni fogunk, hanem is husz vagy kétszáz esztendő alatt, de — mondjuk — ötszáz esztendő múlva.“ Egyes kedvezőtlen, bántó tünetek miatt azért ne essünk mindjárt kétségbe s ne hirdessük minduntalan az evangéliumi egyházak gyengülését, sorvadását, közeli végpusztulását. A legerőteljesebb élőfán is akadnak néha száraz galyak, sőt száraz ágak is. „Az élőfa pedig, mindemellett, állani, virulni, növekedni s egykor az örökkévalóság földére átplántáltatni fog.“ *Révész Kálmán.*

— **Katholikusok a kálvinista hierarchiáról.** A lefolyt zsinati tanácskozások alkalmából „*Uj hierarchia*“ címmel egy bennünket is érdeklő közvélemény jelent meg a „M. A.“ hasábjain, mely szó szerint így szól: „A kálvinista konventen érdekes harc folyik mostanában. Arról vitatkoznak, vajjon meghívják-e, vagy válaszzák a lelkészeket, fen-

tartsák-e a lelkészségek osztályozását, vagy inkább a kvalifikációban állítsanak valami mértéket a nagyobb jövedelmű gyülekezetekre.

Amíg az ily dolgok belső ügyei maradnak a konventnek, alig volna címünk a beleszólásra. De azt az érdekes fejlődést meg kell látnunk, melylyel a protestáns hierarchia szemünk láttára alakul ki és közeledik a folyton szidalmazott pápista egyházhoz.

A presbiteri szervezet a gyülekezetben épül fel. Ma már a gyülekezetek csak alsóbb foku igazgatási egységei a „püspököknek.“ Azelőtt a gyülekezet adta a lelkésznek a joghatóságot, ma már „szentelik“ a papokat, holott Kálvin és Luther minden áldást és szentelményt elvetett. A halottat is „megáldalak“ jelszóval bocsátják a sirba s egyáltalán áldanak mindent, áldanak orgonát, iskolát, templomot . . . de azért folyik a szenvedelmes vita a pápista egyház áldásai, szentelményei ellen.

Maga az egyház, az egyházmegye katolikus és nem protestáns fogalmak. A felülről lefelé szóló joghatóság azonképpen. A tiszta protestantizmus csak alulról felfelé haladó szervezeteket ismer. S ma már a protestánsoknál a hierarchia rendszere egészen kifejlődött. Rávezette őket erre az adminisztráció élet-szükséglete, vagyis kiderült, hogy a katolikus egyházszerkezet sokkal inkább megfelel a modern elveknek is, mint a protestantizmus. Persze, azonnal az angol hierarchiára utalnak, de azt talán elismerik, hogy sem Luther, sem Kálvin, sem Zwingli nem ismerték jónak a hierarchiát s az angoloknál fennmaradt püspököket pápista hagyományoknak tekintették . . . és ma már püspökük van az unitáriusoknak is.

Miért teszszük ezt szóvá? — kérdezhetnék. Nem gyűlöletből. Szeretettől . . . Mi örömmel látunk minden közeledést eltévlyedett testvéreink részéről s ha már vannak püspökeik, ha papjaikat szentelik, ha azok joghatóságukat nem a gyülekezetektől, hanem a kerületektől nyerik, nos, akkor a kath. egyházszerkezetet már elfogadták. Maradnának a hittételek. S ezekben is küzd a két irányzat és a pozitív keresztények a protestánsoknál is közelebb állanak a katolikusokhoz, mint a pozitívista, atheista filozófiával telített szellemekhez. Tehát a hittételeknél is a közös keresztény eszme adja meg a protestantizmusnak az erőt. Miért ne remélhetők az igaz kereszténynek legszebb reményének az egy akol egy pásztor korszakának visszatérését.

Ha a „zsinat atyái“ megértenék a nagy kötelességet, hogy mikor az egész kereszténység veszedelemben forog, mikor az anyagelviség és a hitlenség minden vallást, minden felekezetet, magát a társadalmat felbontással fenyegeti: az egyesülés adná meg az erőt.

A közös keresztény eszmét a katolikus egyház képviseli.

Ad nos, ad salutarem undam.

Censor.“

* * *

Eddig a hivatolt közlemény, melynek cáfolatába is bocsátkozni teljesen felesleges. Nem a kálvinista konvent ülést mostanában, hanem a zsinat. A ki-nevezés elve csak a missiói lelkészekre nézve érvényesült s a gyülekezetek most sem veszítették el irányadó jellegüket, s azonban tény, hogy közös igazságaink vannak s azok megvédelmzésére szívesen

fogunk kezét minden keresztyen felekezettel. Még ez azonban nem hierarchia, elismerjük azonban hogy nagyon könnyen az lehet belőle s ez az, a mi ellen küzdeni óhajtunk, első sorban a felvilágosítás fegyverével s ez az oka, hogy a „M. A.” közleményét átalvettük. Figyelmet érdemelt a Censor cikkének békülékeny hangja is. Ez a hang a hazafias kath. lap színvonalát mutatja.

— **A Gusztáv Adolf Egylet és a mi egyházaink.** Régen állandó gyakorlata volt egyes egyházainknak, hogy e nagy fontosságú egyesület számára is juttattak a többi adományok közt egy pár fillért. A Gusztáv Adolf Egyesület azonban nem igen segélyezett magyar ref. egyházat, pedig ez nem lett volna programja ellenére. Majd később mi is megcsináltuk a magunk részére a Ref. segélyegyletet és a domesticát és ennek juttattuk adományainkat. Egyesek azonban hiven kitartottak még ekkor is a nagy ref. egyesület mellett s nem vonták meg attól támogatásukat. Ugy látszik, hogy ez a kitartás elvégre is meghozta a gyümölcsöt. Mint a főtiszt. püspöki hivatal értesít, a Gusztáv Adolf Egylet a kerülethez intézett átiratában hajlandónak nyilatkozott segélyezését a magyar ref. gyülekezetekre is kiterjeszteni, csak azt köti ki, hogy e gyülekezetek a kölcsönös megépülésre maguk is közreműködjenek és a maguk körében ők is meghozzák az erejükhöz mért áldozatot. Örömmel üdvözljük a hatalmas nagy prot. társaságot, a minket érdeklő nagy elhatározásáért, de nem sok eredményt várunk attól. Addig, a míg magunk is gyengébbek és szervezetenek valánk, segítségök sokkal többet ért volna. Most még azt is megkérdezzük, hogy e keresztyéni, testvérbaráti segítségnek nem lesz-e valami ára? Olyan a mit akár mint magyarok, akár mint reformátusok meg nem adhatnánk? Mert bármily természetesnek tartjuk is azt, hogy a protestánsok egymást lehetőleg segítsék, tiltakoznánk minden olyan segély elfogadása ellen, mely illetéktelen áldozatokat követelne. De ezt nem is tesszük fel a Gusztáv Adolf Egyesületről s tudjuk, hogy önzetlenül evangéliumi programja szerint működik. Azt is tudjuk, hogy sok templom vár még nálunk a megépítésre csak itt Debrecenben is és sok gyülekezet ül gyászban erőtelenség és szegénység miatt. Aldottak a kik hajlékot emelnek az Úrnak s az Istentiszteletet lehetővé teszik. Aldottak, a kik az éhezőket és szomjuhozókat megelégitik. Aldott a Gusztáv Adolf egylet, ha a mi evangéliomra éhes és az Isten ígését szomjuhozó hűveink szükségét megenyhíti. Üdvözljük a társaság vezetőit elhatározásukért, magyar luth. testvéreinket, hogy ezt kieszközölték és sikert kérünk az evangéliumi nagy vállalkozásra.

— **A kölcei ev. ref. egyház örömnépe.** Folyó hó 7-ikén a kölcei ev. ref. egyház lélek emelő ünnepet ült, ekkor lett felavatva, a közhasználatnak átadva a *Kerékgyártó István* debreceni kitűnő orgona készítő által készített a legszebb változatokból álló orgona, melynek árát (1800 korona) a hívek hitbuzgósága s áldozatkészsége rakta össze, mely szép gót stílusban készült orgona, beragyogja szépségével a gót stílusban épített több száz éves szép templomot: mely orgona az előre haladott orgona építészeti remeke; s rajta ezen találó felirat ragyog: „*Ki szépen énekel, kétszeresen imádkozik.*” Az orgona felavatási ünnepélyen a templom zsufolásig megtelt ájtatos buzgó örvendő közönséggel, a székek közeit locákal

székekkel kellett pótolni. Jelen volt a kölcei fényes intelligencia teljes számban; jelen volt a kölcei *ágost hitv.* egyház esperes lelkésze Bortnyik György vezetése alatt teljes számban; jelen volt a *g. kath. rom. kath. izraelita* egyház előkelősége: az alkalmi felavató imát, s alkalmi felavató beszédet (mint saját munkáját) ottani ref. lelkész *Kósa Ede* tartotta ezen textus alapján: „*Dicsérjétek az erős Istent az ő szentséges lakóhelyében, dicsérjétek őt huroknak zengésével és orgonákkal.*” (Zsolt. 150. 1. 4. vers). Ez öröm ünnepélyre az ottani községi dalárda is közre működött *Szallér Pál* evang. tanító vezetésével; ki mint jeles orgonista ez alkalommal orgonázott is. A kölcei ev. ref. egyház mely pár évvel ezelőtt templomát belől kívül kijavította, tornyát befedette, a templom udvarát szépen parkírozta, az orgona beállítása által egy nagy lépést tett ismét az egyház életében. A néhai boldog emlékü *Kölcsény György* (ki eleinte rom. kath. vallású volt, de később jobbágyaival áttért a ref. vallásra) *Kölce község megalapítója*, s földesura által készített templomban ismét megzendült tehát az orgona századok múlva Istennek magasztalására. Az élő igaz hit csodákat mivel az emberiség életében; az igaz hit szép tettekben nyilatkozik. Kerékgyártó István ur ez orgonája most is beigazolta azt fényesen, hogy érdemes az egyházak pártolására: s a *protestáns egyházaknak erkölcsi kötelessége őt mint ez országban egyedüli ref. orgonakészítőt támogatni.*

— **Meghívás husz éves találkozásra.** Volt tanulótársaimat, kedves barátaimat, akik a debreceni főiskola hittani akadémiáját 1885 ben elvégezték, szeretettel felkérem, hogy, amennyiben élnek és körülményeik megengedik, folyó évi július hónap 4-dik napján a főiskola szeniori hivatalában egybegyűlni szíveskedjenek. Értesítéseiket címemre tessék küldeni. *Zoltai Lajos* (Debrecen, városi közlevéltár.)

— **A debreceni ev. ref. főgimnázium ifjúsági gyülekezete** 1905. május 14-én d. e. 9 órakor a főiskola oratoriumában *emlék- és évzáró-ünnepélyt* rendez a következő műsorról: 1. Közének. 74. dics. 1. 2. verse. 2. Imádság. Tartja: S. Szabó József, a gyülekezet felügyelő tanára. 3. Emlékezés Klobusiczki Pál Pallay Erzsébet alapítókról. Irta és felolvassa Riesz Kálmán VIII. o. tanuló. 4. A jöltevők. Irta: V. Nagy Gusztáv, szavalja: Balla Bertalan VIII. o. tanuló. 5. Zengjünk hálaéneket! Ének. Szövegét írta: Erdős Károly VIII. o., dallamát vegyes karra szerzte: Tatay Zoltán VIII. o. tanuló. Előadja: a vegyes énekkar. 6. Knox János, skót reformátor emlékezete Születése 400 éves fordulóján. Irta és felolvassa: H. Nagy Jenő VI. o. tanuló. 7. Reformátor emlékünnepe. Irta: Szász Károly, szavalja Pánczél József VII. o. tanuló. 8. Az ifjúsági gyülekezet évi működéséről. Bezáró beszéd. Tartja Erdős Károly VIII. o. tanuló. 9. Közének. 37. dics. 3. verse.

— **Esperes választás.** A b. e. Dorogi Lajos elhnyttával megüresedett esperesi székre *Györi Lajos* kenderesi lelkész, az egyházmegye főjegyzőjét ültette be a nagykunsági egyházmegye egyetemesen megnyilatkozó bizalma. Az eddigi hivatalos megbízásaiban nagy érdemeket szerzett férfit a kinek a magunk részéről mi is szívből szerencsét kívánunk. május 4-ikén iktatta be ünnepélyesen a nagykunsági egyházmegye közgyűlése. Ad multos annqs.

— **A főiskolai Igazgató Tanács** május 10-én és 11-én tartotta a kerületi gyűléseket megelőző előkészítő üléseit. Legfontosabb határozatai az új

gymnasium építésére, a tanárok fizetése ügyében meghozott konventi és zsinati határozatoknak a kollégiumi tanárookra való elvi kiterjesztésére és a bölcsészeti szak keretében szervezett tanárképző intézetre vonatkoznak. Ennek a régen várva-várt intézetnek a felállítására most megjött a kívánt alkalom. Debrecen városa folyósította az általa alapított két bölcsészeti tanszék javadalmát. Ezenfelül is az alapoknak mintegy 28,000 korona jövedelme áll rendelkezésére. Nem gátolja tehát immár semmi anyagi akadály a tanárképzésnek, ha egyelőre csak korlátozott szakokra is, megkezdését. Csak a meghívandó tanárok nyugdíj ügyének rendezése és közoktatásügyi miniszteriumnál való tisztábazozatala, a tanárképző tanrendének a megállapítása, az elhelyezés és tantermek kérdésének elintézése van hátra. Mindezekre nézve részint az országos törvény rendelkezik, részint mind elhárítható akadályok. Nem hiányzik azért a nagyjelentőségű lépés megtételéhez semmi, csak az illetékes hatóságok elhatározása, ezt pedig joggal és bizalommal elvárjuk azoktól, a kiknek kezében ez ügy le van téve. A debreceni egyetem és tanárképző eszméjére most emelkedett hangulat és régóta várt dagály mutatkozik. Horváth Boldizsár szavaival kérjük most a kormányosokat, ne szalaszszak el a kedvező pillanatot: Fel az evezőkhöz!

— **Helyreigazításul.** A mezőturi egyetemi mozgalmakról kapcsolatban, a mult számunkban helyreigazítottuk azokat a vérmes reménykedéseket, a melyek Nt. Turgonyi Lajos urat ismert cáfolatának megtételére bírák. Tudomásunk szerint ugyan senki se állította, hogy a mezőturi egyház egy egyetemi tanszéket alapított volna s tudtunkkal nem is ő áll az u. n. turi mozgalom élén, a mely nem is tisztán egyházi, hanem inkább társadalmi jellegű s nem is befejezett, hanem csak éppen most kezdődő. Mindazon által helyén valónak találtuk a cáfolatot, mely az Egyetértés hasábjain megjelent és csak azon gyűlöletes kommentárt helytelenítettük, a mely a turi egyetemi mozgalmat a pesti lelkész választás ügyével kapcsolta össze és sértő gyanúsításával az egyik kisebbségben maradt jelölt Gergely Antal tisztelt személye ellen fordult. A tendenciózus jellegű cáfolatot, most a P. E. I. L. is közre adja és a gyűlöletes kommentárt se hagyja el. Erre a mégis szokatlan és szeretetlen közleményre megjegyezzük, hogy nem ismerjük ugyan apróra a pesti lelkész választás dolgait, de ismerjük Gergely Antalt s tudjuk, hogy ő a személye minden méltatlan kortes fogástól távol áll s hogy ő e célra még itt Debrecenben tartott és legnagyobb hatást keltett előadását se engedte felhasználni. Voltak ugyanis, kik ennek a gyönyörű előadásnak több ezer példányban való kiadását és szétosztását vették tervbe, Gergely Antal e teljesen jogos és helyén lévő terv kivételét se engedte meg és barátainak el kellett állani attól. A ki ilyen skrupulózus és téltékeny az eszközök választásában és alkalmazásában és ilyen puritán módon gondolkodik, az semmiképpen sem szolgált rá, hogy egy nagy nemzeti és ref. egyházi célt szolgáló mozgalom támogatásért önző eljárással meggyanúsíthassák. Ellenkezőleg azok járnak el helytelen uton kik mert Gergely Antal iránt bizonyos animozitással viseltetnek, noha a Juhász pártja ellen több joggal fordulhatnának, bár ez se volna ildomos, ha tennék: egy olyan nagy és szent cél elérésére irányzott mozgalmat is letörni készek csak hogy ellenfelükön üthes-

senek. Ismételve kijelentjük, hogy Szabó Aladárnak, kit mi is őszintén üdvözlünk megválasztása alkalmából és annak az egyházi iránynak, melyet képvisel, nincs szüksége ilyen eszközökre s nekünk is nem gyűlöletre, hanem szeretetre van szükségünk s nem rombolásra, hanem új intézmények építésére. Így szolgálhatjuk a pesti nagy ref. egyház érdekeit, a mely mindnyájunk rokonszervét bírja, s így a prot. egyetem eszméjét, melynek megvalósítása mindnyájunk közérdeke.

— **Egy püspök a szentek tisztelete ellen.** Bonomelli cremonai püspök legújabb pásztorlevélben kikel a szentek tiszteletével való visszaélés ellen. „Sérti a keresztényi érületet s a természetes emberi ész, írja, ha a Boldogságos Szűzet s néhány más szentet egy rangba helyezük az Üdveztővel. Ha Máriának képét, valamely szentnek ereklyéjét vagy képét végigviszszük az utczán, a nép leveszi kalapját de le nem térdel senki. Meg akarják honosítani bizonyos szenteknek. (Sz. Expeditus) a tiszteletét, mely szent állítólag kétségbeesett ügyekben szokott nagyon segíteni. Ha van időszak, mikor a katolikus papoknak és világiaknak óvakodniuk kellene attól, hogy anyagi jólétüket a vallás örve alatt hajszojják, akkor a mi időnk ez. Miért közönyös, kételkedő, hitetlen Olaszországban a nemesség, a polgárok, kereskedők iparosok? Mert a vallás tele van praktikákkal, hit-tételekkel, észszerű alap nélkül való szentiszteletekkel ritusokkal és szertartásokkal melyek minden cél nélkül csak a népet szórakoztatják s egészséges emberi észet sérti.“ Ezzel a pásztorlevéllel egyetemben Bonomelli püspök megszüntette Caraviggoban Szent Expeditusnak a papokra nézve nagyon jövedelmező tiszteletét.

— **Szakértői véleményezés.** A Budapesti „Rieger“ cég orgona gyárában az alsónémedi ev. ref. egyház részére készített s az 1905-ik év március hó 14-én beállított és másnap azaz: március hó 15-én felavatott pneumatikai orgonáról, az egyház által meghívott és mai alulirott napon kipróbált, s úgy zenei mint technikai szerkezetét megvizsgált műről, alulirott következő szakbirálatot állapítja meg: a Rieger cég a szerződésben kikötött feltételeknek a leglelkiesmeretesebb módon tett eleget. Az orgona külső és belső szerkezete kifogástalan. A manual és pedál billentyűk járása egyenletes, könnyed és kellemes. A változatok és mellékváltozatok működése kifogástalan. Az egyes változatok helyes műizléssel vannak megválogatva és művészi módon megvalósítva. A dugott változatok tiszta alaphangban kellő jelleggel szólnak. A principálok tiszta ónból előállítva, szép tömör és érces hangon. A jellemváltozatok közül ki kell emelni az I. m. Gamba, a II. m. Salicionál. Hegedüprincipál és flute oktavian valamint a pedál Cello 8' változatát. Mely változatok az illető hangszereket hiven utánozzák és ezért a fenti cégnek külön elismerésünket fejezzük ki ezek sikerült voltáért. A teljes mű dacára annak hogy nincs benne Mixtura, mégis imponáló, nemesen csengő hangon szól. Az orgona két manuálon és pedálban a következő változatokat tartalmazza: Az I. manuálon: Bourdon 16' Principál 8' Gamba 8' Fodótt 8' Octáva 4' Zugóquinta. 2²/₃ és 2' Pedálban: Subbas 16' és Cello 8' A II. manuálon: Hegedüprincipál 8' Salicionál 8' Csöfuvola 8' Fluit oktaviante 4' Mellékváltozatok. Pedál csatló (kopula) az I. manuálhoz. Pedál csatló a II. manuálhoz. Superoctáv copula az I. manuálhoz.

Suboktav copula a II manuálhoz oly formán alkalmazva, hogy az I manuálon játszva a II m. változatai egy octávval mélyebben szólnak. Piano, Mezzoforte és Tutti valamint „kiváltó.” Különösen felemlítésre méltónak és utánzásra ajánlatosnak tartjuk a II. m. Sub. octavocopuláját, melynek használata által a II. esekélyszerű változatai, mintegy meg kétszeresződnek és egy octávával mélyebben szólva az I. m.-on annak jellegét sokféle módon változtatják és annak nemes tömörséget és érces csengést kölcsönöznek. Az I m. superokt. copulája ezen m. változatait egy octávval magassabban meg-zólatatja, a mi a műnek rendkívüli jó szolgálatot tesz: művészi szempontból meg a combinációk kiapadhatlan forrásává válik. Az egész mű intonációja kifogástalan, mesteri kézre vall. Mindent összegezve ezen kitünő mű a Rieger cég legnagyobb dicséretére válik, mely cég ezáltal újabb bizonyítékát adta lelkiismeretes tevékenységének és nemes művészi izlésének. Alsónémedi, 1905. május hó 7-én *Krausz Gusztáv* Bpesti szék. fővárosi orgona bíráló bizottsági tagja.

Tartalomjegyzék: Fohász. Dr. Erdős József. — Kálvini hierarkia. Dr. Ferenczy Gyula. — Tárcsa: Egy kihallgatási jegyzőkönyv. Vén diák. — A debreceni református kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Az eryházi és világi rend harca, Sinai püspöksége. Dr. Barcsa János. — Közéletünk: A nagybányai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. Papp József. — Gondolatok az egyházkerületi jegyzőkönyv felett. T. — Zászló avatás. * * * — Külföld: Néhány szó a baseli egyháztársadalmi életéről. Simon Imre. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: DR. FERENCZY GYULA.

Megjelent a Debreceni Lelkészi Tár (Gyakorlati ev. ref. Papi Lexikon)

II. kötete

szerkesztő: **S. Szabó József** debreceni ev. ref. főiskolai tanár fölvavatott lelkész.

Az egész gyűjtemény tizenkét 35—40 ivre terjedő kötetben, **tartós csinos vászonkötésben fog megjelenni.**

Egy kötet ára 10 korona.

Megszerezhető havi 2 koronás részletfizetésre is.

HEGEDÜS és SANDOR

előbb László Albert és Társa

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület főbizományosa,

könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN.

ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

ALAPITTATOTT:
1845-BEN.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmebe!

Van szerencsém szíves tudomására hozni, hogy a

=== **tavaszi idényre** ===

raktáram mindennemű férfi és fiu ruhákkal dúsan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból szolid árak mellett beszerezhetők:

|| **férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum, esőköpeny** ||
(havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg stb.

Mérték szerint külön osztály. ~~~~~ Ev. ref. papi egyenruha.

Különös figyelmébe! Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert a részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete
DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben.

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában Debrecen, ben, főpiac, a főpostával szemben.